

Förutsättningar för friluftsliv i grundskolan

- En kvalitativ undersökning om hur idrottslärare
hanterar läroplanens vision i undervisningen

Adem Tirpan & Melissa Björklund

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN
Självständigt arbete avancerad nivå 96:2019
Ämneslärarprogrammet 2015-2020
Handledare: Jonas Mikael
Examinator: Suzanne Lundvall

Prerequisites for *friluftsliv* in the Swedish elementary school

- A qualitative study on how Swedish PEH
teachers handle the vision of the curriculum in
their teaching

Adem Tirpan & Melissa Björklund

THE SWEDISH SCHOOL OF SPORTS AND HEALTH SCIENCES

Master Degree Project 96:2019

Teacher Education Program 2015-2020

Supervisor: Jonas Mikael

Examiner: Suzanne Lundvall

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är dels att undersöka hur idrottslärare bedriver friluftsupervisningen i förhållande till läroplanens vision och dels att undersöka om de har eventuella förslag på utvecklingsmöjligheter i arbetet med friluftsliv i undervisningen. Studiens frågeställningar är:

- Hur upplever idrottslärare sina förutsättningar för att undervisa i friluftsliv i grundskolan?
- Hur omvandlar idrottslärare läroplanens vision till ett konkret innehåll i friluftsliv?
- Vilka utvecklingsmöjligheter uppfattar idrottslärare att det finns i arbetet med friluftsliv i förhållande till Lgr11?

Metod

Studien utgår från en kvalitativ ansats där semistrukturerade intervjuer används som metod för att söka svar på studiens frågeställningar. Urvalsproceduren skedde i form av ett bekvämlighetsurval. De kvalitativa intervjuerna har genomförts med sex idrottslärare från fyra grundskolor belägna i olika kommuner i stockholmstrakten. Studiens teoretiska ramverk har ett läroplansteoretiskt perspektiv.

Resultat

Resultatet visar att aktivitetsdiskursen styr det skolbaserade friluftslivet och att den ekonomin är främsta styrande faktorn för undervisningen. Idrottslärarna upplever läroplanens riktlinjer som öppna för tolkning vilket skapar ojämna villkor inom den skolbaserade friluftsupervisningen. Beträffande utvecklingsmöjligheter betonas främst förbättrade förutsättningar gällande ekonomi och tid. Vidare har resultatet även visat att det råder en nybörjarkultur hos nyexaminerade lärare vilket hämmar undervisningens utvecklingsmöjligheter i dagsläget då det kan innebära svårigheter att bryta arbetsplatsens rådande traditioner inom ämnet.

Slutsats

Studiens slutsatser visar även att den öppna tolkningsmöjligheten för idrottslärarna gör att aktivitets- och idrottsrelaterade diskurser kvarstår på realiseringsarenan trots läroplanens vision med olika perspektiv. Idrottslärarna arbetar tätt med kunskapskraven vilket dock leder till att de övergripande perspektiven hamnar i skymundan, vilket således skapar en ojämlig undervisning där alla elever inte hittar in.

Utifrån studiens resultat anses även Mikael's (2018) förslag gällande det platsresponsiva pedagogiken och ett mer skolbaserat friluftsliv vara ett aktuellt och nyanserat sätt att implementera i friluftsupervisningen.

Abstract

Aim

The aim of the study is primarily to investigate how physical education and health (PEH) teachers conduct outdoor education in relation to the vision of the Swedish curriculum. The study also aims to investigate whether the PEH teachers have any suggestions regarding development in the work with outdoor education. The study seeks to answer the questions:

- How do PEH teachers experience their prerequisites for outdoor education in elementary school?
- How do PEH teachers transform the vision of the curriculum into a concrete content in outdoor life?
- What development opportunities do PEH teachers perceive to be in the work with outdoor education in relation to Lgr11?

Method

The study is based on a qualitative approach where semi-structured interviews are used as a method for seeking answers to the study's questions. The selection procedure was in the form of a convenience selection. The qualitative interviews have been conducted with six PEH teachers from four primary schools, located in different municipalities in the Stockholm area. The study's theoretical framework is based on a curriculum theoretical perspective.

Results

The results show that the activity discourse still controls the outdoor education and that the main contributing factor for teaching is the economy. PEH teachers perceive the curriculum's guidelines as free of interpretation, which creates uneven conditions in the outdoor education. Concerning possibilities for development, conditions regarding finances and time are mainly emphasized without any other concrete suggestions for reforming. Furthermore, the results have also shown that there is a beginner culture amongst newly graduated PEH teachers, which prevents teaching development possibilities, as it can entail difficulties in breaking the workplace's existing traditions within the subject.

Conclusions

The study's conclusions show that the open interpretation possibilities for the PEH teachers mean that activity- and sport-related discourses remain in the realization arena, despite the curriculum's vision with different perspectives. The PEH teachers work closely with the stated requirements in curriculum, which, however, leads to the overall perspectives end up in the cloud, thus creating an unequal teaching that not all students find. Based on the study's results, Mikael's (2018) proposal regarding a place-responsive pedagogy and a more school-based outdoor education is considered to be up-to-date and a nuanced method which promotes teacher's prerequisites for outdoor education.

Författarnas tack

Vi vill börja med att tacka vår handledare Jonas Mikael som stöttat och väglett oss under uppsatsens genomförande och som även varit inspirationskällan för denna studie. Ytterligare ett stort tack riktas till de idrottslärare som ställt upp och deltagit i studien då den inte hade varit möjlig utan er.

Slutligen vill vi även tacka varandra för ett gott samarbete.

2020-01-08

Adem Tirpan & Melissa Björklund

Innehållsförteckning

1	Introduktion	1
1.1	Definitioner	2
1.1.1	Begreppet friluftsliv	2
1.1.2	Friluftslivets förändring över tid	3
1.1.3	Läroplanens vision	5
1.1.4	Friluftsliv för vem?.....	6
1.1.5	Förslag på framtida förändringar i läroplanen.....	7
2	Kunskapsöversikt	7
2.1	Naturupplevelser	8
2.2	Faktorer som påverkar friluftslivsundervisningen	9
2.3	Engagemanget till platsen	12
2.4	Teoretiskt ramverk	14
2.4.1	Läroplansteori.....	14
3	Syfte och frågeställningar.....	16
4	Metodik och arbetsplan	16
4.1	Analys.....	17
4.2	Urval.....	18
4.3	Reliabilitet och validitet	19
4.4	Etiska överväganden	20
4.5	Bortfall	20
4.6	Metoddiskussion.....	20
5	Resultat och analys.....	21
5.1	Hur upplever idrottslärare sina förutsättningar för att undervisa i friluftsliv i grundskolan?	22
5.2	Hur omvandlar idrottslärarna läroplanens vision till ett konkret innehåll i friluftsliv? .	24
5.3	Vilka utvecklingsmöjligheter uppfattar idrottslärare att det finns i arbetet med friluftsliv i förhållande till Lgr11?.....	28
5.4	Analys utifrån det teoretiska ramverket	31
5.4.1	Hur upplever idrottslärare sina förutsättningar för att undervisa i friluftsliv i grundskolan?	31
5.4.2	Hur omvandlas läroplanens vision till ett konkret innehåll gällande friluftsliv?	34

5.4.3 Hur ser idrottslärare på utvecklingsmöjligheter i arbetet med friluftsliv i förhållande till Lgr11?.....	36
6 Avslutning	38
6.1 Förslag till vidare forskning	39
Käll- och litteraturförteckning.....	40
Bilagor.....	1
Bilaga 2 – Informationsbrev.....	2
Bilaga 3 – Samtyckesblankett	3
Bilaga 4 – Intervjuguide.....	4

1 Introduktion

Forskning har visat på att människors kontakt med naturen har minskat markant under de senaste 100 åren. En bidragande faktor kan tänkas vara samhällets upptrappning av digitalisering och teknik som del av människors vardag. Att vistas i naturen främjar hälsan, välbefinnandet och utvecklar samtidigt en förståelse för att naturen är värd att bevara då vi människor även är beroende av den. Studier gällande friluftsliv i skolan har förevisat att trots sin centrala roll i styrdokumentet erhåller momentet endast ett marginellt utrymme i undervisningen, i jämförelse med andra moment (Lundvall, 2011). Lundvall (2011) anför diverse underliggande faktorer vilka ger upphov till det marginaliserade utrymmet, där bland annat tid och resurser som idrottslärare har till förfogande som ingår. Backman (2011) står även bakom detta och framhåller att dessa faktorer har en påverkan inom den svenska skolan såväl som på internationell nivå. I skolinspektionens kvalitetsgranskning av ämnet idrott och hälsa i årskurs 7–9 bekräftas även friluftslivets begränsade utrymme i undervisningen där det konstaterats att andra rörelseaktiviteter prioriteras högre utifrån popularitet. Granskningen argumenterar således för att det finns ett behov av att planera och genomföra aktiviteter i olika förhållanden samt miljöer för att främja elevers utveckling av förmågor inom kunskapsområdet (Skolinspektionen, 2018). Människans ökade distansering från naturen, rådande klimatförändringar och upptäcker rörande friluftsliv i skolan, betonar således angelägenheten av att bedriva en fungerande friluftslivundervisning. Med friluftsliv som verktyg för att öka engagemang och kunskap kan således en mer hållbar livsstil i nutid såväl som för framtida generationer främjas. (Naturvårdsverket, 2019)

I Lgr11 gällande skolans uppdrag anføres det att elever genom ett miljöperspektiv erhåller möjligheter att skapa ett personligt förhållningssätt till miljöfrågor och utvecklar ett ansvarstagande beträffande den närliggande miljön vilken de direkt kan påverka. I kursplanen för idrott och hälsa framhålls vidare att undervisningen bland annat syftar till att utveckla intresse och förmåga att vistas i natur och utemiljöer under olika årstider. (Skolverket, 2011) Tillgång till diverse närliggande naturmiljöer kan variera mellan skolor i och utanför innerstaden vilket följaktligen kan bli problematiskt vid friluftslivets utformande och undervisningsinnehåll. Problematiken gällande tillgång till naturen och andra faktorer påverkar därför alla elevers rätt till en likvärdig utbildning där de skall erhålla samma förutsättningar för att kunna uppfylla lärandemålen.

1.1 Definitioner

I detta avsnitt presenteras centrala begrepp för studien genom redogörelser för diverse definitioner samt historiska aspekter. Avsnittet inleds med definitioner av begreppet friluftsliv för att vidare efterföljas av en historisk redogörelse gällande friluftslivets förändring över tid, och avslutas sedan med uppfattningar om friluftslivet samt dess position inom skolväsendet.

1.1.1 Begreppet friluftsliv

Begreppet friluftsliv är enligt många forskare ett ämne med varierat innehåll som är öppet för förändringar med tanke på diverse samhällsförändringar som sker (Fredman et al., 2013). Den statliga myndigheten Naturvårdsverket definierar friluftsliv enligt följande: ”friluftsliv är vistelse utomhus i natur- och kulturlandskap för välbefinnande och naturupplevelse utan krav på tävling” (Naturvårdsverket, 2019). Regeringen tillsatte år 1999 en friluftsgrupp i syfte att ha översyn på framtida inriktning och administration av statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer. I rapporten beskrivs begreppet friluftsliv enligt den norska officiella definitionen till följd av brist på en entydig svensk definition och som används än idag: “Vistelse och fysisk aktivitet utomhus under fritid för att uppnå miljöombyte och naturupplevelse.” (Kulturdepartementet, 1999). Nilsson (2012) ställer sig dock kritisk till denna definition och anför bland annat att ett miljöombyte inte är en nödvändighet i de fall då närliggande naturområden redan finns till förfogande och ger följande förslag på definition:

Aktivitet och vistelse i naturmiljö i syfte att erhålla naturassocierade upplevelser samt stimulans och rekreation av psykisk och/eller fysisk art, med eller utan inslag av prestation och utan krav på tävlingsprestation.

Ytterligare en formulering är friluftsförbundets definition av friluftsliv: “Friluftsliv är att vistas i naturen på ett sådant sätt att det ger naturupplevelser, rekreation och motion [...] och skapar livskvalitet för utövaren.” (Friluftsförbundet, 2009).

Vidare menar Fredman et al. (2013) att begreppet friluftsliv består av tre dimensioner och att dessa inte går att avgränsa utan att undvika att någon av de hamnar i skymundan.

Dimensionerna innefattas av friluftsliv som ett samhällsfenomen, ett område för politik och slutligen dimensionen om friluftsliv som såväl pedagogiskt som personligt fenomen (Fredman et al, 2013). Även om dimensionerna samverkar med varandra framträder den sistnämnda dimensionen tydligare än övriga inom idrott och hälsa undervisningen, där individens sätt att

se, avbilda och nyttja naturen behandlas utifrån idrottslärares definition av friluftsliv (Fredman et al, 2013)

Mikaels (2018) framhåller i sin avhandling att det finns behov av en definition som rör ett mer skolbaserat friluftsliv. I sin definition gällande skolbaserat friluftsliv utgår han från den platsresponsiva pedagogiken och i denna bemärkelse handlar friluftsliv således om att skapa engagemang samt nyfikenhet för de platser som vi bor eller vistas i. Det handlar om att göra observationer och dokumentationer rörande hur diverse fenomen är sammankopplade där dessa iakttagelser vidare reflekteras över på egenhand såväl som tillsammans med andra. (Mikaels, 2018)

Trots de olika definitionerna av friluftsliv har samtliga ovannämnda förutom Mikaels (2018) en relativt gemensam uppfattning om att friluftsliv sker utan krav på prestation där fokus ligger på naturupplevelse, motion och rekreation. Mikaels (2018) uppdaterade definition gällande ett mer skolbaserat friluftsliv är den enda bland definitionerna som framhåller lärande. Naturvårdsverket lyfter i sin rapport (2013) att människors föreställning om friluftsliv i första hand är länkad till en fritidsaktivitet som främst utövas i vildmark. Det understryks att denna föreställning inte överensstämmer i alla kontexter, då friluftsliv inom exempelvis skolverksamheten inriktar sig mer mot pedagogik och tätortsnära friluftsliv, likt vad Mikaels (2018) anför. (Naturvårdsverket, 2013) Sandell & Sörlin (2008) och Lundvall (2011) nämner även att friluftslivet är kulturellt betingat vilket medför en mängd olika uppfattningar och föreställningar om friluftsliv.

1.1.2 Friluftslivets förändring över tid

Lundvall skriver i boken *Lärande i friluftsliv* (2011) om hur friluftsliv som kunskapsområde har förändrats över tid, och detta ur ett historiskt och nutida perspektiv. Hon nämner flera viktiga årtal under en 100-årig period då utbildningsstrukturen har omformats. Nedan följer en historisk inblick över friluftslivets förändring.

Under läroverkstiden i början av 1900-talet benämndes det som vi idag kallar för friluftsliv endast för *friluft*, där ungdomar genom lekar och övningar skulle vistas i naturen för att få *frisk luft*. Dåvarande direktiv var att idrottsövningar och friluftss lekar skulle realiseras två till tre gånger under en termin. (Lundvall, 2011) Syftet med detta var rekreation i naturen inom

ramen för skolsammanhang. Det fastslogs även att friluftsliv var rörelseaktiviteter som skulle ske i utemiljöer.

Först under läsåret 1928 kom begreppet *friluftsdag* i bruk då de skoldagar som skulle ägnas åt aktiviteter utomhus tidigare hade benämnts *idrottsdagar*. Syftet med förändringen var att ge elever mer precisa kunskaper om naturen genom ämnesöverskridande friluftsdagar som innebar att det vanliga lektionsschemat bröts och hela skolan (samtliga lärare) skulle engageras. (Lundvall, 2011). När det gällde folkskolan beslutade skolstyrelsen redan år 1919 att en hel eller en halv dag av rörelser ute i det fria skulle genomföras, men det dröjde ända fram till 1941 innan friluftsverksamheten reglerades och friluftslivet blev till ett moment inom undervisningen. Även för folkskolan innebar förändringen att friluftslivet skulle erhålla mer plats inom undervisningen och leda till att eleverna blev ansvarstagande och utvecklade känslor för naturmiljöer. (Lundvall, 2011) Sedan början av 1900-talet har moment som orientering och skidlöpning, som det då kallades, varit friluftrelaterade och så är det även idag. Under folkskoletiden var målsättningen med friluftsliv att individen skulle få ett intresse för ett härdande och stärkande friluftsliv.

Sandell och Sörlin (2008) framhåller att idén om friluftsliv har syftat till att fostra ungdomar genom naturkontakt och att denna idé växt fram under 1900-talet. Organisationer som friluftsförbundet, scoutförbundet samt 4h-rörelsen har setts som representanter för hur fostrandet skulle gå till. Vidare har friluftslivet även setts som en nationell identitet där ungdomar sågs som resurser som borde nyttjas och användas. Detta synsätt hade sitt startskott under mellankrigstiden och deltagande i friluftsliv sågs som ett viktigt komplement till ungdomens fysiska och moraliska fostran. (Sandell & Sörlin 2008)

Vid 1950-talets början identifierades att inflyttningen till städerna innebar en distansering till naturen. Detta resulterade i en betoning på vikten av att barn och unga från storstäder skulle få ta del av friluftsdagar. Syftet var att eleverna inom stadsmiljön skulle erhålla kunskaper om exempelvis allemansrätten genom friluftsdagarna. (Lundvall, 2011)

År 1964 kom en ny avisering som var gemensam för både gymnasieskolan och grundskolan. Denna avisering fick etiketten *friluftsverksamheten i skolan*. (Lundvall 2011) Under denna tid hade även fritid som företeelse etablerats. Friluftsdagar var ett sätt att förse ungdomar med kunskap om hur de skulle kunna få motion med hjälp av rörelse i naturen. Momenten som karakteriserade dåtidens friluftsdagar var exempelvis cykelutflykter eller skridskoturer, vilka även förstärktes med lekar ute i naturmiljön. (Lundvall, 2011)

År 1980 skedde ett paradigmskifte i och med den nya läroplanen för grundskolan som antogs. Inom ramen för kursplanen i idrott placerades friluftslivet och de tidigare reglerade

friluftsdagarna minskade i antal. Inom detta paradigmskifte blev det viktigt att eleverna skulle ha kunskap om friluftsliv och natur både praktiskt men även av ett teoretiskt inslag vilket gick ifrån den dåvarande aktivitetsdiskursen om att friluftsliv endast är utövandet av aktiviteter. (Lundvall 2011)

Tidigt 1990-tal skedde ytterligare en skolreform och Lpo94 och Lpf94 beslutades av riksdagen. Inom ramen för denna reform kom begreppet *hållbar utveckling* att ersätta begreppet *naturvård*, som använts tidigare. Begreppet hållbar utveckling syftade till att uppmärksamma människans gemensamma miljö ur ett lokalt såväl som ur ett internationellt perspektiv. (Lundvall, 2011) I samband med läroplansreformen skedde även ett andra paradigmskifte där begreppet *friluftsverksamhet* togs bort och ersattes med *friluftsliv*. Paradigmskiftet innebar även att friluftslivet knöts an till traditionella mönster som fanns i Sverige, exempelvis skidsport, vilket skulle öka intresset för dessa hos individen. (Lundvall, 2011) Den senaste läroplansreformen ägde rum år 2011 då läroplanen Lgr11 realiserades. Ämnet friluftsliv fick här en synliggjord plats som ett av tre centrala innehåll i grundskolans kursplan, och därmed en mer konkret plats inom idrott och hälsa undervisningen. Lundvall (2011) lyfter i sin genomgång av hur friluftsliv i skolan har motiverats över drygt 100 år hur friluftsverksamheten har ansetts bidra till att främja hälsa, relationer till natur och naturmöten samt skapandet av relationer. Med tiden har syftet med friluftslivsundervisningen gått från ett brett syfte till ett mer avsmalnat och målinriktat syfte i den senaste läroplanen för idrott och hälsa. Idag finns begreppet naturupplevelse och naturmöten inte kvar i Lgr/Gy 11 (Lundvall, 2011)

1.1.3 Läroplanens vision

Ämnet Idrott och hälsa i grundskolan har ett tydligt syfte gällande friluftsliv vilket definieras enligt följande:

Genom undervisningen ska eleverna utveckla förmågan att vistas i utemiljöer och naturen under olika årstider och få förståelse för värdet av ett aktivt friluftsliv. (Skolverket, 2011)

Vidare finns det riktlinjer som ska följas inom ramen för skolans uppdrag. Detta ska bidra till att eleven erhåller en överblick kring ett par övergripande perspektiv som benämns; det *historiska perspektivet*, *miljöperspektivet*, *det internationella perspektivet* och *det etiska perspektivet*.

Det historiska perspektivet ska ge elever möjlighet att utveckla förståelse och kunskap för då-, nu- och framtiden. Detta har till syfte att bidra till elevernas utvecklande av ett dynamiska tänkande. (Skolverket, 2011)

Miljöperspektivet ska bidra till att eleverna utvecklar förmågan att ta ansvar för miljön. Vidare ska eleverna även förvärva kunskaper om hur samhället fungerar och hur individens levnadssätt kan påverka miljön och förhålla sig till en mer hållbar grund för den. (Skolverket, 2011)

Det internationella perspektivet ska belysa det globala sammanhanget som finns inom landet där eleven ska utveckla sin förståelse för att leva i ett samhälle med en kulturell mångfald. (Skolverket, 2011)

Det etiska perspektivet genomsyrar ett flertal frågor som berör skolan. Skolan ska inom det etiska perspektivet få eleverna att ta ställning och utveckla ansvarstagande för omgivningen och sig själva. (Skolverket, 2011)

1.1.4 Friluftsliv för vem?

Hård af Segerstad (2011) anför att friluftsliv undervisningen under 1960–70-talen erbjöd utrymme för upplevelser och erfarenheter under samtliga årstider genom exempelvis regelbundna friluftsdagar, utflykter, skidåkning, skridskoåkning, svamp-, bär- och blomplockning, kojbyggen och simning i sjöar. Utevistelser var under denna tid även något naturligt som upplevdes intensivt i samtliga årstider såväl i och utanför skolan då barn ofta lekte utomhus. Vidare framhåller författaren att det råder en förväntan om att friluftsliv och utevistelse ska vara en självklarhet även för dem som växer upp i Sverige idag och anför att samhället har förändrats sedan ett par generationer tillbaka vilket inneburit att det är mer heterogent sammansatt än tidigare. (Hård af Segerstad, 2011) Skolan ska nu erbjuda en likvärdig utbildning till elever som möts med diverse kulturell och etnisk bakgrund. Vidare anför författaren att möjligheten till val av skola vilket tillkommit i samband med friskolereformen inneburit att elevunderlaget blivit mer segregerat än tidigare. (Hård af Segerstad, 2011) Lärare tycks i dagsläget ägna mindre tid åt friluftsliv i undervisningen och elevers kunskaper inom ämnet anses även vara bristfälliga. Författaren anför även att lärarstudenter i många fall upplever friluftsmomentet i utbildningen som besvärligt till följd av bristande kunskaper vilket således blir problematiskt ur ett säkerhetsperspektiv då de i undervisningen förväntas visa exempel på friluftsmässighet. Hård af Segerstad (2011) konstaterar att studerande på idrottslärarutbildningar traditionellt haft en homogen bakgrund

vilket gradvis har förändras. Lärarstudenter vid GIH som erhållit en begränsad friluftsupervisning i skolan och som vuxit upp utan att ha kommit i kontakt med friluftsliv via familj eller vänner har visat sig ha bristfälliga kunskaper inom vissa friluftsmoment (Hård af Segerstad 2011). Hård af Segerstad anför att de bristande kunskaperna hämmar läroprocesser vilket kan resultera i oro och stress, inte minst vid examinationstillfällen. Hård af Segerstad (2011) menar att fenomenet friluftsliv förstås behöver som en social och kulturell konstruktion vilket således innebär behov av att skapa en förståelse för lärarstudenternas handlingsmönster och logik utifrån Bourdieus tre nyckelbegrepp, fält, kapital och habitus.

1.1.5 Förslag på framtida förändringar i läroplanen

Skolverket har skapat ett par förslag i samråd med lärare, forskare, fackförbund och andra myndigheter gällande läroplanens revidering. Detta sker dels för att skolämnenas syfte och centrala delar ska implementeras bättre i undervisningen och dels för att kunskapskraven ska bidra till att mäta elevernas kunskaper. (Skolverket, 2011) Konkretiseringen och tydliggörandet ska således bidra till att den enskilde läraren får bättre förutsättningar till att realisera läroplansstoffet till ett konkret innehåll samtidigt som betygen sätts utifrån ett bredare och mer omfattande underlag (Skolverket, 2011). Inom idrott och hälsa föreslås bland annat en förändring i kunskapskravet rörande friluftsliv, där följande del uteslutits och endast förekommer i det centrala innehållet: ”Dessutom kan eleven med **viss** säkerhet orientera sig i okända miljöer och använder då kartor och andra hjälpmedel.” (Skolverket, 2011).

Vidare har kunskapskraven även till viss del omformulerats och breddats för att underlätta undervisningens implementering av stoffet i det centrala innehållet och syftet. (Skolverket, 2011)

2 Kunskapsöversikt

Nedan följer en presentation av tidigare forskning inom området som varit av intresse för denna studie. Avsnittet avslutas vidare med studiens teoretiska utgångspunkter (2.4)

2.1. Naturupplevelser

Forskaren Thomson (2007) skriver i sin artikel om hur vistelse i gröna naturområden under barndomen föranleder till fortsatta vistelser även i vuxen ålder vilket visat sig medföra positiva hälsoeffekter och ökat välbefinnande. Studiens deltagare poängterade att de skapat attityder i vuxen ålder som de förankrar till barndomen. Dessa attityder var bland annat att deltagarna förknippade naturen med en plats de trivdes och kändes sig bekväma på. Naturen blev en plats att höja både det inre och yttre välbefinnandet. (Thomson, 2007) Studiens resultat visade att deltagare som under barndomen vistats i naturen även kunde göra det på egenhand i vuxen ålder utan problem. Forskaren utvecklar vidare och menar att det inte endast är den fysiska människan som tillträder naturen då naturvistelser även gör intryck på det emotionella planet, och erbjuder således möjlighet till positiva upplevelser för människor. Den kvotgrupp av deltagare som inte skapat en trygghet i naturen under barndomen visade sig uppleva osäkerhet inför att vistas i diverse naturmiljöer på egenhand. Studiens resultat visade således att naturupplevelser i barndomen å ena sidan kan ha en positiv effekt i såväl attitydskapande som gynnandet av fysisk- och psykiskt hälsa. Å andra sidan kan frånvaro av naturvistelser bidra till mindre gynnsamma effekter. Detta grundar sig i att barns frihet och delaktighet hämmas av olika underliggande faktorer enligt forskaren. (Thomson, 2007)

Svanström (2011) lyfter även betydelsen av individens tidigare erfarenheter gällande naturupplevelser i sin studie, som till skillnad från Thomson (2007) riktar fokus på friluftsupervisningen i skolan. Svanström (2011) nämner att begreppet ”naturupplevelse” ses som en central komponent inom friluftslivsupervisningen och definierar begreppet som ”olika upplevelser som förankras till naturen” (Svanström, 2011). Ur ett kognitivt synsätt menar Svanström att det går att se hur individens habitus påverkar sättet att se och uppleva naturen. Vidare lyfts även kulturen som en påverkande aspekt gällande diverse attityder inför naturen. (Svanström, 2011) Mängden erfarenheter av naturvistelser påverkar enligt Svanström (2011) framtida beteenden beträffande individens förhållningssätt till naturen. En konsekvens med detta kan vara då lärare med ett positivt förhållningssätt till naturen vill förmedla detta till elever med ett mindre positivt förhållningssätt. Detta kan skapa en pedagogisk svårighet då läraren kanske aldrig sett naturupplevelser och vistelser ur ett negativt synsätt. Svanström (2011) anför att pedagogen kan iscensätta olika situationer för att främja mer positiva naturupplevelser hos eleverna. Svanström (2011) framhåller även en variation av miljö som möjlighet för att nå ut till elever med sämre inställning. Genom att exempelvis realisera friluftsupervisningen i olika miljöer kan idrottsläraren skapa diverse autentiska situationer

som främjar för en majoritet istället för en minoritet av eleverna. (Svanström, 2011)

Idrottslärare kan även lyfta elevernas olika kunskaper inom området. Detta kan handla om att klä sig rätt eller göra upp en eld etcetera. Det ovannämnda bidrar till en ökad trygghet vilket således kan ge upphov till en mer positiv inställning för naturen. Svanström (2011) menar att idrottslärare bör vara medveten om elevers erfarenheter av friluftsliv och individualisera undervisningen efter dessa. Idrottslärares positiva upplevelser av naturen anser Svanström (2011) vara en fördel då det smittar av sig till eleverna, men elevers egna uttryck och upplevelser kan begränsas/undertryckas??? om idrottslärares individuella intresse dominerar. (Svanström, 2011)

2.2 Faktorer som påverkar friluftslivsundervisningen

Backman har genomfört flertalet studier inom friluftsliv och som även anses relevanta för denna studie. Under denna rubrik följer därför en samlad redogörelse för forskarens studier i kronologisk ordning för att vidare avslutas med en redogörelse för Quennerstedts studie, som även berör påverkande faktorer för friluftslivsundervisningen.

År 2009 genomförde Backman en studie i syfte att konkretisera vad det ”riktiga friluftslivet” innebar för idrottslärare och hur de tolkade de rådande kunskapsmålen. Forskaren ville få svar på frågor kring vilka *typer* av friluftsliv som realiseras inom skolan samt vilka *faktorer* som påverkade undervisningen. Backman (2009) nämner olika teman som genomsyrat studien; tid, ekonomi, skolans läge och utrustning. Respondenterna inom studien nämnde bland annat att en friluftslivslektion var svår att genomföra med en inramning på 60 minuter och att det krävdes mer tid än så. Det fanns även en otydlighet beträffande kunskapsmålen enligt respondenterna och de ville ha en tydligare konkretisering av vad som ska realiseras i ett konkret innehåll samt hur innehållet ska bedömas. Temat ekonomi var även en faktor som studiens respondenter nämnde som en begränsning för friluftslivsundervisningen. Detta var även något som gick ihop med temana *skolans läge* och *tid*. En respondent nämnde exempelvis att det var långt till ett skogsområde och att det krävdes tid och pengar vilket följaktligen bidrog till komplikationer. (Backman, 2009) Respondenterna i Backman (2009) studie framhöll att undervisningen präglas av faktorer som pengar, tid, utrustning och tillgång till naturområden. Det framgick även att det fanns en föreställning av att friluftslivets realisering kräver tysta naturområden på avlägsna platser. Ett skäl till denna föreställning var

idrottslärarutbildningen där ett par respondenter nämnde att dessa åkt bort och varit borta ett par dagar och återvänt vilket som konsekvens påverkat ekonomin. (Backman, 2009) Vid frågan om friluftslivet skulle kunna realiserats i en park, motsatte sig respondenterna detta med anledning av den gemensamma uppfattningen om att friluftsliv ska bedrivas i en avlägsen naturmiljö, vilket även ansågs vara det ”riktiga” friluftslivet. Iakttagelserna från studien visade en enighet bland deltagarna om att få en mer konkretiserad och tydligare inramning på målbeskrivningarna gällande friluftsliv. Respondenterna ville ha svar på didaktiska frågorna *vad* och *hur* de skulle genomföra undervisningen. De uttrycktes även en önskan beträffande ytterligare konkretisering gällande tillvägagångssätt vid bedömning. Backman (2009) menar dock att ytterligare konkretisering av lärandemålen kan leda till att faktorer som idag påverkar friluftslivundervisningen likt; tid och utrustning, kommer att begränsa undervisningen ännu mer då ämnet blir ännu mer styrt.

Backman (2010) har även genomfört en studie om hur lärare förhåller sig till bestämmelserna inom den svenska läroplanen. Han menar att svenska lärare har ett marginaliserat förhållningssätt till ämnet friluftsliv och att aktiviteter är det som genomsyrar undervisningen. Vidare finns det en rådande problematik för lärare att realisera undervisningen till ett konkret innehåll och samtidigt förhålla sig till läroplanens vision. (Backman, 2010). I studien diskuteras begreppet friluftsdag ur en historisk kontext där det var ständigt förekommande under dåvarande läroplaner som exempelvis läroplan för grundskolan år 1962 och 1969 samt 1980. Han nämner även att det idag är ett fritt val som sker av bestämmelser av skolledningen. Det är alltså upp till skolans ledning om friluftsdagar ska realiserats då detta är en kostnadsfråga.

Vidare analyseras fenomenet orientering som enligt Backman (2010) förknippas med ett skapande av en enhetlig bild tillsammans med friluftsliv. Detta bidrog följaktligen till att själva lärandet exkluderades. Det som dock iakttagits under studien var att friluftslivet oftast var ett ämne som var lättersättligt inom Sveriges ramar och att det mestadels bestod av orientering. En annan konsekvens som kartlades inom studien var begreppet ”progression”. Det fanns svårigheter med att använda progression som metod ur ett helhetsperspektiv inom idrottsundervisningen med denna svårighet speglade mest friluftslivet. Studien visade att en del skolor nöjde sig med deltagande och att det var ett kriterium som räckte för ett godkänt betyg. (Backman, 2010)

Backman (2010) indikerar att friluftsliv går att uteslutas på ett sätt som kan döljas trots att det finns bestämmelser inom den nationella läroplanen. Begreppet hög och låg klassificering

används för att skapa en skildring på element som framhävs och hamnar i skymundan. Backman (2010) skriver att orientering som blivit ett fenomen som förknippas med begreppet friluftsliv har en stark klassificering ur ett lärarperspektiv men att det har en låg klassificering ur ett läroplansinnehåll. Motivet till den låga klassificeringen av friluftslivet var att friluftslivet gick att ignoreras trots de bestämmelser som finns. Lärarnas skyldigheter har blivit någon form av en arena med fria tolkningsmöjligheter. I jämförelse med dans där estetiska förhållningssätt kan realiseras i ett skolbaserat innehåll kan även friluftslivet realiseras ur ett utomhusideal menar Backman där han förankrar det till tidigare studier inom området. (Backman, 2010) Ett av fynden inom studien var att det råder en kod som dominerar inom friluftslivsundervisningen och att denna kod begränsar möjligheterna för elever som inte aktiva inom ämnet friluftsliv. Koden innebär att ämnets låga klassificering medför att innehållet blir öppet för lärarens tolkning och därmed lärarens kompetens samt prioriteringar. Studien har även gett svar på att friluftslivet reproduceras på ett sätt som skapar ojämna villkor för eleverna. Backman (2010) föreslår att friluftsdagarna bör återinföras då det skapar en gemensam grund för elever gällande ämnet friluftsliv. Vidare föreslår Backman (2010) att lärarna bör observera varandra för att komma närmare en gemensam kompetens inom området.

Ytterligare en studie utförd av Backman är från år 2011 och syftade till att undersöka hur friluftslivsundervisningen påverkas av olika faktorer som finns samt hur dessa faktorer inramar undervisningen. Den svenska skolan styrs av konkretiserade mål där läraren både tolkar och realiserar undervisningen. Backman (2011) framhåller att det finns ramfaktorer som påverkar friluftslivsundervisningen negativt som tid, utrustning och tillgång till naturområden. Dessa påverkande faktorer resulterar även i hinder för lärare då de förväntas realisera en skolbaserad undervisning och samtidigt hjälpa eleverna att uppnå läroplanens mål. Respondenterna inom studien framhöll att det var deras ansvar att friluftslivsundervisningen var bristfällig då den inte var tillräckligt förankrad i den svenska läroplanen (Backman, 2011). Vidare uppgav respondenterna även en gemensam uppfattning om att det rådde en otydlighet i läroplanens formuleringar och att ett tydliggörande av dessa ansågs nödvändigt. (Backman, 2011)

Ramfaktorers påverkan var likvärdigt hos samtliga deltagare och till följd av den ekonomiska faktorn ansåg även majoriteten av deltagarna att det skolbaserade friluftslivet bör vara kostnadsfritt. Vidare anför Backman (2011) att ytterligare en faktor som påverkar friluftslivsundervisningen är samhällsutvecklingen som inneburit bristande resurser i

skolväsendet och som sedermera påverkar förutsättningar för friluftslivsundervisningen. Ett fåtal deltagare i studien ansåg att centralt belägna storstadsskolor medförde svårigheter i att nyttja naturområden. Beträffande eventuella risker förekom delvis skilda uppfattningar då en respondent på grund av risker valt att helt utesluta kanotpaddling medan en annan menat på att risker inte går att utesluta helt, då de ingår i undervisningen. (Backman, 2011)

Respondenterna inom studien var även eniga om att samarbete med andra lärare inom andra ämnen är viktigt för att kunna genomföra friluftslivsundervisningen. Detta på grund av ovannämnda ramfaktorer där resurserna kan variera mellan skolorna, vilket exempelvis kan vara skolan och lärarens tillgängliga tid och ekonomi. Backman (2011) nämner att det finns dominerande sätt att tänka som lärare och att detta ramar in undervisningen och gör den beroende av ett antal olika faktorer, vilket även är en av studiens diskussionspunkter. Vidare nämner Backman (2011) att den styrande diskursen idag, där yttre faktorernas påverkan som ekonomi och tid bidrar till att lärare får svårt att realisera undervisningen i förhållande till läroplanen. Det som istället skulle gynna lärares pedagogik och elevers förvärvande av kunskap är att ändra på den reproduktiva pedagogiken som idag speglas hos majoriteten av lärare (Backman, 2011).

Quennerstedt (2008) genomförde för mer än tio år sedan en studie som också kom att påvisa hur olika faktorer påverkade deltagande i idrottsundervisningen mer generellt. Han nämner att faktorer som ursprung och etnicitet samt ekonomi har en stor påverkan på undervisningen. Studien visade även att de elever som hade bättre betyg utövade fritidsaktiviteter och här var en bidragande faktor till själva deltagandet i fritidsaktiviteter bland annat det ekonomiska kapitalet hemifrån. Vidare fastslår Quennerstedt (2008) att det existerar en komplikation mellan en undervisning på lika villkor och lärares sätt att bedöma. Studien visade att delaktighet var en ingång till ett godkänt betyg. Att deltagande skulle vara en faktor för ett betyg ifrågasätts i studien, då detta exkluderar skolans uppdrag, dvs. själva lärandet och färdigheter inom idrott- och hälsa-undervisningen (Quennerstedt, 2008).

2.3 Engagemanget till platsen

Baker har genomfört en studie som undersöker vikten av att ha en personlig anknytning till platsen individen vistas på. Baker (2005) anför att förlusten av den kollektiva medvetenheten samt beundran för platsen/landet föranleder till "landlessness" i samhället där uppmärksamheten lätt hamnar på aktiviteten, gruppen eller materialet istället för platsen. Denna bortkoppling har i dagsläget inneburit att deltagare inom äventyrsbaserade program i

första hand snarare uppfattar landskapet som en utbytbar bakgrund att ta sig igenom än något att utveckla en personlig anknytning till. Baker (2005) hävdar att lärare kan arbeta för att lösa detta dilemma med "landfull experiences" som medel då dessa medför att elever aktivt engageras med platsen. Detta tillvägagångssätt kräver en medveten nyfikenhet att undersöka våra personliga interaktioner och relationer till miljön vilket sedermera bidrar till att miljön och platsen ses som mer än endast en resurs för aktivitetens utförande. (Baker, 2005)

"Landfullness" utgår från ett holistiskt förhållningssätt för att möjliggöra en integrerad klimatundervisning och består av fyra nivåindelade ramar; vara djupt medveten, tolka platsens historia, känna platsen i nuet och slutligen sammanlänkas med hemmet. Dessa ramar främjar flexibilitet beträffande lektionsplanering då lärare kan anpassa innehåll och upplägg utifrån rådande moment, elevgrupper samt egen kompetens. Baker (2005) åsyftar att en kontinuerlig implementering av ramverket som tema resulterar i att lärare med enkelhet kan omorganisera annars isolerade lärandeaktiviteter i klimatundervisning och naturhistoria genom att sammanlänka dessa så att eleverna erhåller en sammanhängande helhetsuppfattning. Moderniteten och tekniken kommer fortsätta att utvecklas och försvåra vår sammankoppling med miljön. Författaren fastslår därför att strävandet mot att aktivt engagera elever med diverse platser innebär ett steg i rätt riktning gällande att skapa en kollektiv koppling till miljön och en mer hållbar framtid. (Baker, 2005)

Likt Baker (2005) understryker Mikael (2017, 2018) att friluftundervisningen i den svenska skolan främst genomsyras av aktiviteter. Mikael (2017) skriver i sin avhandling om att det finns vissa likheter och olikheter inom friluftslivsundervisningen i Sverige och i Nya Zeeland. Ett av fynden från avhandlingen var att friluftslivet sågs som en praktik där aktiviteter var centralt i undervisningen. Det rekontextualiserade lärandet som Mikael (2017) beskriver som lärande i en kontext, ett sammanhang eller på en plats är ett arbetssätt som används av idrottslärare i Nya Zeeland. Detta menar forskaren är en skillnad från de svenska idrottslärares undervisning och arbetssätt.

Inom ramen för sin avhandling har Mikael genomfört en studie från 2018 kring den *platsresponsiva pedagogiken*, där *effekt* och *potential* för ett mer skolbaserat friluftsliv utifrån läroplanen undersöktes. Mikael hänvisar till tidigare undersökningar som har velat bredda gränserna för realisering av friluftslivet och menar att friluftundervisningen då skulle få en större och bredare arena att realiseras inom. De verksamma lärarna i studiens hade vid projektets inledning en relativt enad uppfattning om att friluftsliv var relaterat till fritid och

rekreation. Detta ledde följaktligen till att Mikael (2018) kunde i sin studie se likheter med tidigare hänvisade undersökningar och teorier inom området i förhållande till svårigheten att realisera friluftsliv. Vidare diskuterar Mikael att skolans nuvarande undervisning i friluftsliv genomsyras av *aktiviteter*, som exempelvis att göra upp eld, paddla eller åka skidor. Detta menar han att friluftslivets syfte ramar in vilket följaktligen exkluderar andra friluftsaspekter. Mikael (2018) diskuterar om hur undervisningen skulle kunna se ut om de bytte perspektiv från aktiviteter till exempelvis lärande om plats. Lärarna har därför en viktig roll där de kan pröva andra förhållningssätt till friluftsliv i skolan.

Mikael (2018) framhåller utifrån studien kring den platsresponsiva pedagogikens potential att den skapar möjligheter för idrottslärare att på ett konkret sätt bättre möta läroplanens intentioner i termer av att integrera de övergripande perspektiven gällande historia, miljö, etik och internationalitet. Studiens resultat visade att det var möjligt att förändra undervisningen för att göra och uppleva den mer skolbaserad där fokus ligger på att skapa ett engagemang samt intresse för platsen hos eleverna. Slutsatserna av studien är att friluftslivsundervisningens inriktning går att förändra från rekreation och aktiviteter till annan typ av lärande. Avslutningsvis fastslår Mikael, i en artikel om alternativa sätt att se på friluftsliv i skolan, att den platsresponsiva pedagogiken även kan gynna en hållbar utveckling och innovativa förhållningssätt för att realisera ett mer skolbaserat friluftsliv. (Mikael, 2018)

2.4 Teoretiskt ramverk

I detta avsnitt presenteras studiens teoretiska ramverk som valts utifrån studiens syfte och frågeställningar. Avsnittet inleds med en redogörelse för läroplansteorin.

2.4.1 Läroplansteori

Linde (2012) anför att den undervisning som eleverna möter, dvs. det stoffurvalet, är inte detsamma som i den föreskrivna läroplanen och menar att tolkningar, tillägg och frändrag görs beroende på faktorer som lärarens intentioner, repertoar och rutiner men även beroende på praktiska betingelser och begränsande ramar. Lindes läroplansteori utgår från tre sammanlänkade arenor där det inom respektive arena finns faktorer vilka beroende på förutsättningar påverkar undervisningen på diverse sätt (Linde, 2012). Den första arenan som Linde beskriver är *formuleringsarenan* i vilken läroplaner utformas med stoff som anses vara giltig och viktig kunskap för framtidens samhällsmedborgare. Stoffurvalet är därför beroende

av diverse läroplanskoder och filosofier som präglar sättet att tänka och tala om skola samt undervisning i samhället. I Västvärlden har John Deweys progressivism dominerat i den svenska utbildningspolitiken sedan 1946 års Skolkommision, då en demokratisk och icke-auktoritär skola blev idealet med uppgift att förbereda elever för framtiden genom att väcka intresse och ge dem redskap för att söka kunskap. (Linde, 2012) I den svenska läroplansdebatten har denna tradition knutits an till att handla om bland annat ämnessamverkan, helhetssyn och verklighetsnära stoff. Linde (2012) framhåller att skolans egenmakt för spridning av kunskap och uppfostran har förändrats och minskat i takt med globaliseringen och utvecklingen av informations- och kommunikationsteknik. Vidare utvecklas utlåtandet med att flyktingströmmar även resulterar i att frågor gällande medborgarskap och identitet problematiseras i ett mångkulturellt samhälle. Ovannämnda omständigheter föranleder således vidare till frågor beträffande skolans utformning och roll i framtidens läroplansdebatt.

Transformeringsarenan är den andra av de tre arenorna där lärarna är huvudaktörerna och transformerar läroplanens stoff utifrån vad de anser förväntas, vad de vill med en uppgift, vilka kunskaper de besitter samt existerande yttre faktorer. Påverkande faktorer för transformeringen av läroplanen är exempelvis läroböckers styrande verkan och tillgång, rådande traditioner inom ämnet samt lärarens tolkningsfrihet och repertoar vilken innefattas av diverse kunskaper som finns till förfogande och som främjar för variation i förmedlat undervisningsinnehåll. (Linde, 2012)

Slutligen handlar den tredje och sista arenan, *realiseringsarenan* om hur läroplanens vision realiseras till ett konkret innehåll i undervisningen. Realiseringen eller verkställandet, manifesteras genom lärares hållande av lektioner och elevers verksamhet under dessa, vilket innebär att kommunikation och aktivitet står i centrum för realiseringen. Linde (2012) hävdar att det finns särskilda interaktionsmönster i klassrummet som inte förekommer vid vare sig informella eller formella samtal. Klassrumsinteraktionen kan liknas med ett språkspel där de huvudsakliga dragen är frågor ställda av läraren, elevers svar och slutligen lärarens reaktion på elevernas svar. Linde (2012) menar att detta mönster ger läraren kontrollen att kunna reglera innehåll, göra tidsanpassningar och upprätthålla verksamheten i klassrummet. Eleverna har inom denna arena ett inflytande gällande undervisningsförlopp och kunskap som förvärvas beroende på hur mottagliga de är för lektionsinnehållet. Inom denna arena kan således elever och elevgrupper vara bidragande faktorer till hur lärares planerade undervisningsinnehåll anpassas och realiseras. Linde (2012) framhåller att läroplanen realiserats kan innebära att ett visst stoffurval har behandlats samt att en specifik

klassrumsinteraktion har inträffat. Vidare kan det även innebära att elevernas tänkande har påverkats genom det bestämda stoffurvalet och det som skett i undervisningen.

Linde (2012) understryker att utfallet i undervisningen inte alltid blir som planerat då oförutsedda händelser lätt kan inträffa och menar att läroplanen således bör betraktas som en påverkande faktor beträffande undervisningsinnehållet. Han utvecklar detta ställningstagande och framhåller att läroplanen genom denna syn snarare innebär ett uttryck för överenskomna riktlinjer samt kompromisser för en önskad utveckling, än att den förmår styra allt. (Linde, 2012)

3 Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är dels att undersöka hur idrottslärare bedriver friluftsupervisningen i förhållande till läroplanens vision och dels att undersöka om de har eventuella förslag på utvecklingsmöjligheter i arbetet med friluftsliv i undervisningen.

Studiens frågeställningar är således:

- Hur upplever idrottslärare sina förutsättningar för att undervisa i friluftsliv i grundskolan?
- Hur omvandlar idrottslärare läroplanens vision till ett konkret innehåll i friluftsliv?
- Vilka utvecklingsmöjligheter uppfattar idrottslärare att det finns i arbetet med friluftsliv i förhållande till Lgr11?

4 Metodik och arbetsplan

I detta avsnitt följer en redogörelse för studiens metodval, analysmetod och urval. Vidare förs även diskussioner gällande studiens validitet, reliabilitet och etiska överväganden. Avsnittet avslutas sedan med en kort redogörelse för studiens bortfall.

Studien utgår från en kvalitativ ansats där semistrukturerade intervjuer används som metod för att söka svar på studiens frågeställningar. Genom det semistrukturerade upplägget underlättas intervjuarens skapande av ett relevant sammanhang då det ger upphov till flexibilitet och möjlighet till anpassningar i intervjusituationen. (Hassmén & Hassmén, 2008) Semistrukturerade intervjuer bidrar även till att intervjun kan ändras gällande kvalitet och kommande intervjuer (Denscombe, 2018). Intervjuerna spelades in med en Iphone 8 och

transkriberades sedan för att underlätta arbetet med att kartlägga relevanta teman till studien. (Denscombe, 2018)

4.1 Analys

Insamlad data har bearbetats med hjälp av en problemdriven innehållsanalys som metod. Innehållsanalysen är detaljerad såväl som systematisk och syftar till att identifiera teman, mönster och mening i textmaterial (Hassmén & Hassmén, 2008). Analysen bygger på fyra steg där textinnehållet tolkas och kodas utifrån studiens forskningsfrågor, teoretiska ramverk samt existerande forskning för att vidare sammanställas till diverse kategorier. (Hassmén & Hassmén, 2008) Vid analysarbetet har de transkriberade intervjuerna från respektive respondent skrivits ned där relevanta citeringar klippts ut och pusslats ihop vilket främjat såväl som underlättat dataöverblicken samt identifieringen av de övergripande kategorierna. Diverse citeringar har därför till en början sammankopplats med olika förutsättningar i ett kodschema för att sedermera analyseras på en mer teoretisk nivå där övergripande kategorier, teman identifierats. Detta bidrog till en nedbrytningsprocess av den erhållna datan vilket även underlättat granskning samt kartläggningen av lik- och olikheter i respondenternas uttalanden. Slutligen har redogörelser för respektive kategori genomförts genom definieringar och beskrivningar utifrån utvalda citat för att slutligen bekräfta studiens teoretiska ramverk. (Hassmén & Hassmén, 2008)

Innan intervjuerna realiserades genomfördes en pilotstudie på tre utomstående idrottslärare i Stockholmsområdet. Pilotstudien prövade intervjuguidens kvalitet vilket bidrog till att enstaka förändringar kunde göras för att öka kvaliteten innan studiens egentliga genomförande. Forskarna Patel & Davidsson (2011) menar att pilotstudier kan ge svar på om intervjuerna och dess frågor bör ändras ur ett framtida perspektiv. Pilotstudiens intervjuguide fungerade väl vilket resulterade i en ökad motivation till studiens genomförande. För att säkerställa intervjuguidens relevans formulerades frågor i tre temagrupper med utgångspunkt från studiens frågeställningar. Detta för att ha en träffpunkt på samtliga frågeställningar som åberopar studien.

Nedan följer ett tabellutdrag i syfte att konkretisera och ge läsaren en mer explicit inblick i hur analysarbetet gått till.

Tabell 1 - Hur upplever idrottslärare sina förutsättningar för att undervisa i friluftsliv i grundskolan?

Respondent	Citat	Kondenserad mening	Kodning	Tema
Leo	Vi lär eleverna att t.ex. orientera sig i skogen och sen går vi på vandring och åker skridskor... Men vi har tyvärr inte den ekonomin som krävs för att köpa in typ stormkök, tält och presenningar... Vilket gör att man inte kan bedriva friluftslivsmomentet till fullo	Undervisningen består av aktiviteter som skridskor och orientering. Ekonomin påverkar inköp av material.	Aktiviteter, materialbrist, ekonomi	Transformeringsarenan

4.2 Urval

Urvalsproceduren för studien skedde i form av ett bekvämlighetsurval till följd av begränsad tid. (Denscombe, 2018) Skolor från tidigare verksamhetsförlagda utbildningar har således kontaktats i sökandet av deltagare. Urvalet för studien bestod av fyra grundskolor belägna i olika kommuner i stockholmstrakten. Inom kvalitativa intervjuer vill forskaren hitta respondentens djupgående tankar som knyts an till ett sammanhang. (Hassmén & Hassmén, 2008) Antalet respondenter är därför sex i antalet där samtliga är idrottslärare inom respektive skolor. Lärarna kontaktades via e-postmeddelanden där två av dessa återkopplade via telefon. Intervjuerna bokades in i god tid för att ge respondenterna tid att planera och förbereda sig inför intervjuerna.

I tabellen nedan följer en kort presentation av studiens deltagare. Genom att använda fingerade namn på samtliga respondenter har konfidentialitetskravet tagits i beaktande. Vidare har respondenternas expertisområden, antal år som lärare samt utbildningsort tagits med av intresse.

Tabell 2 - Respondenter

Namn på respondent	Antal år som lärare	Ämnen	Utb.Ort
Sandra	1 år	Idrott/Engelska	Norrköping
Leo	1 år	Idrott/Specialidrott	Stockholm

Cecilia	1 år	Idrott/Religion	Stockholm
Adam	14 år	Idrott/Matte	Stockholm
Anton	12 år	Idrott	Stockholm
Alex	4.5 år	Idrott/ Svenska	Gävle

4.3 Reliabilitet och validitet

4.3.1 Reliabilitet

Begreppet reliabilitet representerar studiens pålitlighet och möjlighet till upprepbarhet och reproducerbarhet (Hassmén & Hassmén, 2008; Kvale & Brinkman, 2014). I forskning med kvalitativa data menar Kvale och Brinkman (2014) att reliabilitet innebär att studien som ovannämnt skall gå att reproducera samt att arbetet med det teoretiska ramverket skall vara konsekvent och genomtydande. Inför intervjuernas genomförande har deltagarna således tagit del av en utformad intervjuguide i förberedande syfte för att främja erhållande av mer utförliga och genomtänkta svar. Det kan uppstå svårigheter gällande reproducerbarheten i kvalitativa studier då databearbetningen bygger på forskares tolkningar vilket innebär att fullkomlig objektivitet inte går att garantera. För att minimera risken för subjektiva tolkningar har forskarna för denna studie tillsammans deltagit under samtliga intervjuer och även gemensamt genomfört databearbetningen utifrån studiens teoretiska ramverk. En återkoppling med undersökningens deltagare har även utförts där de fått ta del av den transkriberade datan samt tolkningar för att således säkerställa pålitligheten ytterligare.

4.3.2 Validitet

Kvale och Brinkman (2014) anför att validitet i kvalitativa studier står för huruvida valet av teoretiskt ramverk är rätt i förhållande till studiens frågeställningar, samt om de frågor som ställs vid datainsamlingen stämmer överens med det studien avser att undersöka (Kvale & Brinkman, 2014). Vid val av teoretiskt ramverk har därför en genomgång av relevant litteratur såväl som tidigare forskning utförts för att säkerställa teorins giltighet. För att stärka studiens validitet har även den utformade intervjuguiden tematiserats utifrån studiens tre frågeställningar, där de formulerade frågorna under respektive temagrupp även testats i en pilotstudie.

4.4 Etiska överväganden

Vetenskapsrådets (2002) fyra forskningsetiska principer; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet, kommer att efterföljas och kontinuerligt reflekteras över då studiens deltagare är människor, vilket innebär att oväntade händelser kan inträffa (Kvale & Brinkman, 2014).

Inom denna studie har Kvale och Brinkmans (2014) etiska frågor även tagits i beaktning gällande *tematisering, planering, intervjusituation* och *utskrift*. *Tematiseringen* i form av en genomgång av studiens syfte med respektive respondent innan intervjuerna. *Planering* genom mail-utskick av missivbrev och samtyckesblankett till varje enskild respondent. Genom att vara pålästa inom området samt reflektera över svårigheter som skulle kunna inträffa under *intervjusituationerna* främjades beredskapen inför intervjusituationerna vilket underlättade i att skapa en trygg miljö för respondenterna. Slutligen har etiska frågor gällande *utskrift* tagits i beaktning genom att hantera respondenternas deltagande konfidentiellt där uttalanden och personliga uppgifter är anonyma för att skydda deras integritet. (Kvale & Brinkman, 2014)

4.5 Bortfall

Studien bestod till en början av sju respondenter. Samtliga respondenter hade innan studiens påbörjan fått ett missivbrev där information och andra viktiga delar som forskningsetiken framfördes. En lärare som redan hade blivit intervjuad valde att hoppa av på grund av personliga skäl. Informationen som tillhandahållits från denne har således inte tagits med.

4.6 Metoddiskussion

Uppsatsförfattarna har som tidigare nämnt genomfört en metodologisk, kvalitativ studie med semistrukturerade frågor. Syftet med den kvalitativa ansatsen var att erhålla mer djupgående svar beträffande verksamma idrottslärares åsikter och erfarenheter rörande momentet friluftsliv. Studiens respondenter har inriktat sig mot idrottslärare från olika grundskolor och delar av Stockholms län vilket till en början varit en komplex process att realisera, då tillgängligheten varierat väsentligt. Den kvalitativa ansatsen ansågs vara lämplig i förhållande till studiens frågeställningar då de har i syfte att ta reda på hur och på vilket sätt respondenterna resonerar samt arbetar. Ett exempel på detta är följande frågeställning; "Hur omvandlas läroplanens vision till ett konkret innehåll gällande friluftsliv?" som behandlar hur den enskilde läraren realiserar sin undervisning utifrån styrdokumentet.

Urvalsproceduren har som tidigare beskrivits varit ett bekvämlighetsurval. Ur ett fördelaktigt perspektiv har uppsatsförfattarna sparat dyrbar tid genom att kontakta lärare som tidigare kommits i kontakt med under tidigare verksamhetsförlagda utbildningar och vikariat. Detta har följaktligen bidragit till att uppsatsen systematiskt utvecklats inom den begränsade tidsramen. Vidare har urvalsproceduren bidragit till att intervjuerna skett i en miljö där trygghet och harmoni varit två nycklar som genomsyrat intervjusituationen.

Pilotstudien gav författarna ett smakprov på studien där dess stabilitet prövades. Det gav upphov till att frågeställningarna ändrades och delar i metod och det systematiska arbetet korrigerades. Detta förbättrade arbetet och bidrog med mer stabilitet då uppsatsförfattarna blev mer bekväma då intervjusituationen blivit beprövad innan de faktiska intervjuerna.

Ur ett mer kritiskt perspektiv har den valda kvalitativa ansatsen medfört transkribering av inspelat material som varit en lång och komplex process. Åtgärderna för det har därför varit att transkribera datan direkt efter respektive intervjutillfälle. Vidare kan oberoende variabler som respondenternas dagsform påverka intervjuens kvalitet och reliabilitet vilket författarna tagit hänsyn till genom att försöka känna av intervjusituationen och förmedla att kompletterande frågor kan tillkomma via telefon eller mail vid ett senare tillfälle om behov finns. (Hassmén & Hassmén, 2008)

Avslutningsvis identifieras relationen mellan forskare och respondent som en eventuell risk för denna studie med anledning av att författarna som intervjuare är både lärarstudenter och kommer från GIH. Detta menar författarna skulle kunna vara en potentiell risk för att respondenternas svar inte blir helt sanningsenliga då de möjligtvis vill undvika att framstå som inkompetenta lärare. För att undvika detta är det därför viktigt att säkerställa deltagarnas anonymitet och även få dem att förstå att studiens syfte är att undersöka hur det ser ut samt hur de upplever fenomenet ifråga vilket således innebär att det inte finns något korrekt eller inkorrekt svar.

5 Resultat och analys

Nedan presenteras studiens resultat med en integrerad analys. Analysen är uppdelad i två delar där den första delen behandlar data som sammanlänkas med studiens forskningsöversikt. Vidare kommer den andra delen bestå av en analys i förhållande till studiens teoretiska ramverk. Denna metod har valts för att konkretisera och tydliggöra de olika delarna som

omfattar analysdelen. Värt att notera är att respondenternas paralingvistiska drag som kroppsspråk och gester har uteslutits vilket diskuteras under rubriken *metoddiskussion*. Studiens frågeställningar har brutits ned till tre tematiska frågegrupper där respondenternas citeringar vidare behandlats och placerats in i tabeller för respektive temagrupp.

5.1 Hur upplever idrottslärare sina förutsättningar för att undervisa i friluftsliv i grundskolan?

Beträffande förutsättningar för att undervisa i friluftsliv uttryckte samtliga respondenter den ekonomiska faktorns påverkan. Respondenternas utlåtanden visade på den ekonomiska förutsättningarnas påverkan gällande friluftslivsundervisningens utformning såväl som för elevernas deltagande. Sandra nämner bland annat att det idag krävs att individen köper in rätt typ av utrustning för friluftslivsbruk samtidigt som Adam nämner de ekonomiska begränsningarna och undermålig budget som även genomsyrat hans utbildning på Gymnastik och idrottshögskolan. I intervjun ovan nämner han exempelvis lärarutbildaren och historikern Leif Yttergren som också belyst dessa problem.

Idag är ju friluftslivet en annan grej. Det handlar ju om att exempelvis köpa rätt typ av kläder och mycket utrustning och sådant. - Sandra

[...] det finns ju ekonomiska faktorer som påverkar. Leif sa ju något om det till oss då det i det verkliga livet påverkat mycket och det gjorde det i Abisko och jag märker det nu också. - Adam

Utdragen ovan lyfter problematiken gällande idrottslärares marginaliserade förhållningssätt gällande definitionen av friluftsliv i form av olika aktiviteter där det krävs ekonomiska förutsättningar för att kunna genomföra. Detta stämmer överens med Backmans (2010) konstaterande om att det därför även blir problematiskt för idrottslärare att realisera friluftslivsundervisningen och samtidigt förhålla sig till läroplanens vision.

Temat ekonomi var något som togs upp av flertalet respondenter i Backmans (2009) studie vilket även står i linje med resultatet för denna. De ekonomiska begränsningarna hämmar möjligheterna för lärare att forma en likvärdig undervisning som inkluderar alla. En annan intressant aspekt som även kan sammankopplas med Backman (2009) är respondenternas erfarenheter från ämneslärarutbildningen. Det framkom att ett par respondenter i Backmans (2009) studie åkt bort till avlägsna platser vilket kostat dem en stor summa pengar. En liknande aspekt påträffades även inom denna studie då Adam relaterat till sin egen

fjällutbildning i Abisko som var mycket kostsam och ett obligatoriskt moment i hans ämneslärarutbildning.

Quennerstedt (2008) framhåller att elevers ursprung och ekonomiska förutsättningar kan vara påverkande faktorer för deltagandet i idrottsundervisningen. Att elevers ursprung och tidigare erfarenheter är bidragande till förståelsen kring vad friluftsliv innebär lyftes i intervjun med Cecilia. Hon jobbar på en mångkulturell skola med flertalet nyanlända elever. Hon betonar att den likvärdiga undervisningen följaktligen försvåras med följande citat:

Vi har många nyanlända som inte vet vad friluftsliv är och då blir det svårt att undervisa på samma villkor. – Cecilia

Inom skolans styrdokument framgår det tydligt att undervisningen ska individanpassas och det framkommer även tydliga förmågor som ska utvecklas, som exempelvis "Genom undervisningen ska eleverna utveckla förmågan att vistas i utemiljöer och naturen under olika årstider och få förståelse för värdet av ett aktivt friluftsliv." (Skolverket, 2011) Cecilias utlåtande indikerar således att friluftsliv är svårt att lära ut till hennes nyanlända elever då de saknar erfarenheter av att utöva friluftsliv och även för att kunskapsförmedlandet försvåras till följd bristfällig språkkommunikation. Författaren Hård af Segerstad (2011) nämner att det finns en rådande förväntning kring att de barn som är födda och uppvuxna i Sverige ska kunna utöva och behärska friluftsliv. Hon nämner även att skolväsendet idag är mer heterogent kodat och att skolan idag ska vara likvärdig alla trots en annan etnicitet och kultur. I samklang med Hård af Segerstads (2011) yttranden är resultatet av denna studie att den individanpassade utbildningen till nyanlända elever är bristande då det går miste om den likvärdiga utbildningen på grund av okunskap och bristande erfarenhet i förhållande till elever som är födda och uppvuxna i Sverige. Detta relaterar till Quennerstedts (2008) studie där individens ursprung och etnicitet samt de ekonomiska förutsättningarna påverkade den likvärdiga utbildningen. Detta har alltså en stor inverkan på både individens deltagande då intresset inte är stort då det är främmande för individen och att det råder en diskurs där deltagande är i fokus. Elever som inte mött friluftslivet som rekreation tidigare kan därför få svårt att delta på grund av de underliggande faktorerna som ovan nämnt.

Vidare nämner Cecilia att progression inom exempelvis momentet orientering är svårt att realisera då de nyanlända inte klarar av att hantera och läsa av en karta. Ovanstående utdrag kring problematiken gällande progression kan därav förankras till Backmans (2010) studie där han studie visade att realisering av progression var en svårighet som genomsyrade hela

idrottsundervisningen men att svårigheten främst gällde friluftslivet. I enlighet med utredningen ovan och vad som framkommit i intervjuutdragen verkar det finnas svårighet med att undervisa i friluftsliv och främst individanpassa det. Detta går då ifrån styrdokumentens riktlinjer gällande en individualiserad undervisning. Styrdokumentet är grundläggande och ska vara ledstjärna för lärare. Syftet med dokumentet verkar inte kunna införlivas i praktiken i detta avseende vilket är oroväckande. Friluftsliv är en del av undervisningen som förtjänar ett större utrymme än vad det får idag.

Fredrik Svanström (2011) ser begreppet naturupplevelse som en central komponent inom friluftslivet. Han nämner även att mängden av erfarenheterna påverkar framtida intressen att se och uppleva naturen. Detta är något som kan utläsas från Antons yttrande:

Jag har inte varit intresserad av ämnet då jag inte gjort det i min barndom. Om du jämför med min kollega Josef har han ju gjort det under hela sin uppväxt. –
Anton

Detta i sin tur förstärker Svanströms (2011) yttranden kring att individens förhållningssätt gentemot naturen kan variera mellan en positiv och negativ syn. En lärare som inte har intresse för friluftsliv kan då få begränsade möjligheter till att väcka intresse hos eleverna. Utdraget från Anton förstärker även forskaren Thomsons (2007) yttranden gällande att vistelser på grönområden har som bidragande effekt att vistas i grönområden vid vuxen ålder. Det verkar finnas en åter syftning till barndomen där individen relaterar till sina erfarenheter och därav skapar intressen för exempelvis friluftsliv.

5.2 Hur omvandlar idrottslärarna läroplanens vision till ett konkret innehåll i friluftsliv?

I citatet nedan anför Cecilia att friluftslivet realiserar i form av aktiviteter ute i naturmiljö. Vidare förstärks det med friluftsdagar som anses vara en form av progression som sker över olika årskurser. Utifrån de exempel på aktiviteter som Cecilia delger som hantering av stormkök, isvak och skidåkning kan en rimlig tolkning vara att det konkreta innehållet består av aktiviteter som lärarna på skolan lägger upp i olika svårighetsgrader för respektive årskurser där dessa aktiviteter även förutsätter olika typer av utrustning. Vidare tar även Cecilia upp det centrala innehållet på följande sätt:

Det centrala innehållet är ju ett måste att förhålla sig till.

Därifrån görs en planering utifrån det på mitt sätt. – Cecilia

Sandra nämner även att hon har kunskapskraven och det centrala innehållet som ledstjärna när ämnet realiserats till ett konkret innehåll. En intressant aspekt som dock lyfts fram och som kan utläsas från följande citat:

Det centrala innehållet och kunskapskraven följer jag såklart

men det är min tolkning som räknas. Jag har den friheten liksom. - Sandra

Undervisningen formas och realiserats utifrån respondenternas tolkningar av det centrala innehållet vilket kan utläsas från utdragen ovan att det sker genom olika former av aktiviteter mellan olika årskurser. Detta är en aspekt som återkommer i Backmans (2010) studie där han nämnde att lärare inom det svenska skolväsendet har ett marginaliserat förhållningssätt och att aktiviteter genomsyrar friluftslivsundervisningen. Friluftsdagar som ur en historisk kontext gått från ett reglerat till ett icke reglerat system skildras även i den erhållna datan.

Friluftsdagarna sågs ur en historisk kontext som dagar där lärare skulle bidra till ungdomars möjligheter till motion och rörelse utomhus. (Lundvall, 2011) Inom ramen för Lgr11 ses friluftsdagarna idag som dagar där elever kan visa upp sina kunskaper som exempelvis skapande av stormkök och livräddning ute till havs vilket kan utläsas av Cecilias yttranden ovan.

Resultatet har visat att det råder en frihet för respondenten att tolka det centrala innehållet och kunskapskraven på respondentens egna sätt. De aspekter som kan utläsas av Sandras uttalande kan förankras till Backmans (2011) studie om friluftslivets inramning. Idrottsläraren nämns som den tolkande individen samtidigt som denne realiserar det till ett konkret innehåll. Idrottslärare kan då tolka de lärandemål som finns på sitt sätt men detta kan dock bidra till att elever inte får en likvärdig undervisning till följd av idrottslärares skilda habitus och stoffrepertoarer.

Adam nämner att friluftslivet borde få mer plats än vad som erbjuds idag. Han nämner att detta kan ske om kunskapskraven förtydligas. Vidare nämner han att de åker en bit eftersom att de inte har tillgång till skog och natur för att realisera styrdokumentens riktlinjer. Slutligen nämner han även att det är en tolkningsfråga kring hur idrottslärare väljer att behandla styrdokumentens riktlinjer. En intressant aspekt som går att utläsas av Adams yttranden är att friluftslivet kan få mer plats om kunskapskraven konkretiseras.

Lundvall (2011) nämner att det skett radikala förändringar genom åren beträffande såväl läroplan och kunskapskrav. Detta har följaktligen bidragit till att transformeringen av nya kunskapskrav blivit en lång och omfattande process. (Lundvall 2011) Adam poängterade att det var en tolkningsfråga på vilket sätt en lärare valde att lägga upp undervisningen på i praktiken. Denna poängtering går i samklang med Backmans yttranden om att idrottslärares skyldigheter blivit en form av arena med fria tolkningsmöjligheter, där transformeringen hänger på deras tidigare kunskaper samt kompetens. (Backman 2010)

Alla lärare har olika erfarenheter inom undervisningen. Den didaktiska reliefen varierar där vissa aspekter lyfts fram medan andra hamnar i skymundan. Det verkar dock finnas en problematik kring undervisningen på så sätt att lärarnas tolkningar är olika och därmed skapar ojämna villkor för elever som exempelvis inte är aktiva inom friluftsliv. Lundvall (2011) betonar även att det finns underliggande faktorer som kan tilläggas på det Backman (2010) tagit upp kring det fria tolkningsutrymmet som finns. Dessa benämns som tid och resurser vilket kan ses av Adams yttrande kring att de fått åka en bit till närmsta naturområde. Detta kräver såväl tid som andra resurser vilket idrottslärare har i en begränsad grad menar Lundvall (2011). Leo exemplifierar två aspekter som nu finns med i hans kunskapsbank från hans tid på högskolan och friluftslivsutbildningen:

Vi hade ju lektioner om det med Jonas och Karin på GIH, det där med plats och skapa sitt hem tror jag samt typ att det var perspektiven som du nämnde. Det är något jag tänker på men jag kan inte komma och ändra på något som är format av de andra lärarna. Vi har ju exempelvis Järva här och det har ju sin historia men det är inget vi pratat om. - Leo

De två aspekter som Leo nämner är plats, vilket han syftar till den platsresponsiva pedagogiken och den andra aspekten hemmet, där han menar sig ha en anknytning till platsen. Värt att betona var att Leo nämnde dessa aspekter utan att bli tillfrågad, därav ses det som förvärvat kunskap från högskoleutbildningen. Den platsresponsiva pedagogiken framhålls som ett förslag till utbildningssektorn av forskaren Jonas Mikael (2018). Detta medför och skapar ytterligare möjligheter för lärare att bemöta läroplanens vision genom att behandla de övergripande perspektiven (se sid. 10 för exempel). Vidare realiserar undervisningen med ett mer skolbaserat innehåll. Den andra aspekt som Leo nämner med "hemmet" kan sammankopplas med Bakers engagemang till platsen. Det finns en rådande tendens att elever

nyttjar naturen utan någon sammankoppling eller iakttagelse vilket forskaren Baker (2010) belyser.

Dessa två aspekter som Leo förvärvat går inte att realisera eftersom det uppstått en nybörjarkultur som säger att nyexaminerade lärare inte kan träda in och ändra på undervisningsstil som bekväma och mer erfarna lärare redan realiserar. Detta understryker Backmans (2010) resonemang om att det finns en kod som är dominerande i undervisningen. Inom detta fall kommer det tiill uttryck som en kod som har skapats av lärarna som arbetat under en längre sejour i skolan. I Backmans studie begränsade denna form av kodning elevernas delaktighet i friluftslivsundervisningen och detta kan faktiskt bero på att nyexaminerade lärare som fått förslag på undervisningsstilar i form av exempelvis Mikael (2018) platsresponsiva pedagogik inte vågar framföra det då det råder en form av nybörjarkultur. Detta kan även vara en faktor till att andra länder som exempelvis Nya Zeeland kommit en bit i det dekontextualiserade lärandet som Mikael (2018) nämner i sin studie. Undervisningen i Sverige domineras fortfarande av aktivitetsdiskursen vilket visar att det finns en massa utvecklingsmöjligheter med att exempelvis använda sig av det dekontextualiserade lärandet som inkluderar förslag som den platsresponsiva pedagogiken.

Alex anser sig inte ha några svårigheter med att förverkliga styrdokumentens riktlinjer och att det finns en stor informationsbank att tillgå tack vare sociala medier, som kan utläsas i följande citat:

Det är inte så svårt att förverkliga styrdokumentens riktlinjer eftersom friluftslivet är en tradition i Sverige och det finns många goda exempel tack vare delarkulturen bland idrottslärare på exempelvis Facebook. Det är dock svårt att hinna med då den exekutiva delen spelar roll. - Alex

Alex ser friluftslivet som en tradition, alltså något som kan relateras till en historisk kontext vilket kan sammanlänkas med Lundvalls (2011) beskrivning om friluftslivets förvandling ur ett historiskt perspektiv. Idag är samhället mer digitaliserat och forskning har även poängterat att människans kontakt med naturen har minskat radikalt under en hundraårig tidsperiod. Det digitaliserade samhället och dess pågående upptrappning är ett skäl till att människors kontakt med naturen minskat.

Alex ser dock sociala medier som ett verktyg och en arena att hämta inspiration från. I och med delarkulturen kan han ta del av idéer och tankar från andra verksamma idrottslärare kring friluftsliv och hur naturmöten kan organiseras. Med hjälp av sociala medier får han exempel

på hur undervisningen kan genomföras, vilket kan bidra till nya insikter och bredda hans repertoar. Digitaliseringen bidrar även till att idrottslärarna får lära sig av varandra vilket ligger i linje med Backmans förslag gällande att lärare bör observera varandra för att nå samma kompetensnivå inom området friluftsliv. (Backman, 2011)

Anton nämner att de övergripande perspektiven: *internationella, miljö, etiska och historiska* perspektivet inte realiseras i den omfattning som den borde. Han nämner att livräddning i vatten och isvaksbad är kulturellt betingat och att de övergripande perspektiven som nämns ovan inkluderas i sådana aktiviteter. Vidare anger Anton följande citat:

Allt detta är ju kulturellt betingat och det för med sig de övergripande perspektiven men det syns inte i den omformning som den borde. Det är typ något vi lärare inte tar upp bara. - Anton

Det verkar vara en rådande diskurs som dominerar inom undervisningen i friluftsliv vilket Backman (2011) poängterar i sin studie där lärarna följaktligen har svårt att realisera undervisningen och samtidigt knyta an innehållet till läroplanen. Det som går att utläsa av Adams citat är att de övergripande perspektiven inte tas upp och behandlas och detta är även en aspekt som är i samklang med Backmans (2010) fynd i sin studie om att moment inom friluftslivet utesluts trots att det råder bestämmelser som lärare ska följa enligt den svenska läroplanen. Backmans (2010) studie nämner även begreppen låg och hög klassificering. Av utdraget ovan kan det utläsas att aktiviteter är genomsyrande som exempelvis bad- och isvaksmoment. I samklang med Backmans (2010) studie är det aktiviteterna i undervisningen som tilldelas högt värde medan lärarnas förhållande till läroplanens övergripande perspektiv är svagt.

5.3 Vilka utvecklingsmöjligheter uppfattar idrottslärare att det finns i arbetet med friluftsliv i förhållande till Lgr11?

Cecilia anför att hennes elever behöver mer av den undervisning som de realiserar idag. I följande citat benämns momentet orientering som en ledstjärna inom friluftslivsundervisningen:

Om man tänker på dagens ungdomar så tror jag att de behöver mer av det vi har idag...Asså vi får ju frågor som ba aa varför har vi orientering? Det är ju bara att

ta fram mobilen med karta typ. Så där tycker jag att vi satsar ju väldigt mycket på orienteringen i och med att vi har det så många veckor...Så det tycker jag att man skulle kunna utveckla och ha det ännu mer... Nu är det ju svårt att få en det på en termin men men. – Cecilia

Orienteringen verkar vara en aktivitet som förknippas med ämnet friluftsliv då det realiseras i stor grad och tas även upp av respondenten ovan att det borde utvecklas och realiseras i ännu större grad. Orientering som moment har varit ett etablerat moment inom den skolbaserade undervisningen sedan början av 1900-talet. (Lundvall 2011) Skolverkets revideringsförslag om att utesluta delen “att orientera sig” från kunskapskraven minskar momentets betydande utrymme, för att det därmed inte ska påverka lärarnas inriktning i undervisningen för mycket i relation till övriga lärandeaktiviteter. (Skolverket, 2011) Om detta går igenom kan detta följaktligen bidra till att orientering och dess starka förknippande till friluftsliv behöver tänkas om. I citaten ovan benämns momentet orientering som ett moment som täcker mycket av friluftslivundervisningen. Skulle skolverkets förslag slås igenom kan idrottslärare som främst fokuserar på kunskapskraven, bli tvungna att fundera och tänka om gällande föreställningar kring friluftsliv.

Sandra betonade att hennes undervisning inom friluftsliv bestod mycket av orientering vilket kan utläsas av hennes citat nedan:

Du nämnde ju om förslaget som skolverket framfört. Det är ju bra. Orientering finns ju exempelvis gott om här och täcker massor så det är intressant att se vad som kommer att ersätta det. – Sandra

Orienteringens eventuella bortfall från kunskapskravet kan troligtvis öppna upp för nya metoder att forma undervisningens innehåll på, även om momentet fortfarande skulle vara obligatoriskt då det finns utskrivet i det centrala innehållet. Backman (2011) fann att momentet orientering förknippades med ämnet friluftsliv och skapade följaktligen en enhetlig etikett. En nackdel med detta var att lärandet exkluderades då friluftslivet endast sågs som en aktivitet. Det verkar råda en aktivitetsdiskurs som inramar orientering vilket i enlighet med forskning av bland annat Mikael (2018) och Backman (2011) inte framhäver de övergripande perspektiven samt de lärandemål som finns.

Respondenten Adam och respondenten Alex betonar vikten av konkretiserandet av vad som anges som centralt innehåll och lärandemål. I citaten nedan från respondenterna Adam och Alex ses likheter på flera sätt:

Det centrala innehållet kan konkretiseras och ha minsta möjliga nämnare. Det ska vara som en kanon, lathund för friluftsliv. Vissa skolor ligger långt ifrån naturen, hitta sätt att lösa detta. - Adam

Det kan utvecklas om kunskapskraven konkretiseras då är vi alla på samma linje och inga missförstånd kommer att ske. Sen är det bra med friluftsliv i skolan då det eleverna skapar en identitet till naturen som främjar en god hälsa. - Alex

Ovannämnda citat påvisar att kunskapskraven och det centrala innehållet bör konkretiseras för att dels få alla lärare att stå på samma grunder (Alex) och dels för att det ska vara lättare för lärare att iscensätta och förstå då det ska ses som en lathund för lärare inom ämnet idrott och hälsa.

Leo är även inne på samma linje med Adam och Alex. Leo har dock ett förslag om hur undervisningen kan utvecklas och det kan utläsas i citatet nedan:

Mer konkretiserade lärandemål tycker jag samt att skolorna får extra bidrag för de nyanlända så att vi kan sponsra med material vilket jämnar ut ojämna villkor. – Leo

Enligt forskare som Lundvall, Mikael och Backman finns det som tidigare nämnts flera underliggande faktorer som påverkar friluftslivsundervisningen. De ekonomiska faktorerna är en av de största underliggande faktorerna som påverkar den enskilde individens deltagande men även lärarnas möjligheter till att realisera en undervisning på rätt grunder.

Undervisningen idag reproduceras på ett sätt som bidrar till ojämna villkor för eleverna. (Backman, 2011) Dessa ojämna villkor kan kringgåas med hjälp av att skolorna får bidrag vilket de följaktligen kan sponsra de ungdomar som drabbas av det exkluderande friluftslivet med en massa materialinköp och diverse ting. De ekonomiska faktorernas påverkan är något som inte framhävs i det skriverier som finns menar Anton i citaten nedan.

Det är mänskliga faktorer som påverkar utbildningen... Vi har folk, utbildade människor som jobbar med idrott och hälsa och gör inte vad det ska, fråga mig inte varför men det är så och drabbar oss som brinner för friluftsliv. Det finns skrivelser och beslut i skolverket om att genomföra friluftsliv men ingen har frågat hur mycket det kostar? Jag tycker att skolorna ska sponsras och att lärare ska redovisa hur pengarna fördelas för att nå läroplanens mål. - Anton

Anton anför att friluftslivundervisningen variation beror på att vissa lärare inte tar det på allvar vilket drabbar lärare som brinner för ämnet. Det finns tydliga direktiv men Anton menar att de personer som skrivit det centrala innehållet och kunskapskraven, har inte tagit med de enorma kostnaderna som ämnet bär med sig. Förslaget som föreslås är att skolor ska sponsra lärare med en summa pengar i vilket de sedan ska använda för att realisera undervisningen i ett konkret innehåll. Vidare ska alla lärare motivera och visa hur dessa pengar fördelas inom exempelvis friluftslivet. Det icke-verbala budskapet är en faktor som leder till förstånd människor emellan. Individens känslor speglas i form av kroppsliga uttryck som kroppsspråk och gester (Nilsson & Waldemarson, 1994).

5.4 Analys utifrån det teoretiska ramverket

I detta avsnittet analyseras studiens resultat utifrån det teoretiska ramverket och studiens frågeställningar.

5.4.1 Hur upplever idrottslärare sina förutsättningar för att undervisa i friluftsliv i grundskolan?

Lärarna anses vara huvudpersonerna när en tolkning av läroplanen sker. Upplägget sker utifrån aspekter som vad läraren har som mål med uppgiften samt olika ramfaktorer som påverkar undervisningen. Utdrag från respondenterna i studien visar att det finns en del yttre faktorer beträffande friluftslivsundervisningen och att transformeringen således påverkas till följd av detta. I utdragen nedan skildras Leo och Adams utlåtanden gällande ekonomins påverkan på styrdokumentens transformering då de anser att det krävs inköp av utrustning och material för att kunna avspegla direktiven. I Cecilias utlåtande lyfter hon att skolan har materialmässiga förutsättningar för att bedriva friluftsliv men betonar dock elevernas individuella förutsättningar gällande förkunskaper och material som ytterligare en påverkande faktor.

Vi lär eleverna att exempelvis orientera sig i skogen och åka skridskor men vi har tyvärr inte den ekonomin som krävs för att köpa in stormkök, tält och presenningar typ. - Leo

Det räcker med att man promenerar eller kanske sätter sig på en stubbe men det finns ju ekonomiska faktorer som påverkar. Leif sa ju något om det till oss då det i det verkliga livet påverkat mycket och det gjorde det i Abisko och jag märker det nu. - Adam

Materialmässigt ja, men kunskapsmässigt nej. Alla lärare undervisar på sitt sätt. Sen känner jag att det blir orättvist då de nyanlände inte har tillgång till samma material som de andra som utövat friluftsliv. - Cecilia

Resultatet har visat på yttranden som yrkar på att stoffurvalet inte alltid är möjligt för idrottslärare att göra som en direkt avspegling av läroplanen. Detta är i samklang med Lindes (2012) yttranden om att förändring och tillägg görs i transformeringen av läroplanen på grund av diverse faktorer som påverkar. Detta bidrar följaktligen till att det skapas begränsade ramar där undervisningen realiserar på ett begränsat sätt. Inom denna studie tycks de yttre faktorerna enligt utdragen ovan främst påverka stoffet på ett negativt sätt där delar från styrdokumentet i många fall utesluts från undervisningen.

Den svenska utbildningspolitiken har enligt Linde (2012) dominerats av John Deweys progressivism där skolan setts som demokratisk och icke-auktoritär arena. Lärandet av kunskap samt förvärvandet av det har minskat och förändrats under en tid. Detta beror dels på det globaliserade samhället och dels på det mångkulturella samhället som vi lever i idag. Ett utdrag från respondenten Cecilia understryker Lindes anförande kring det minskande lärandet i följande citat:

Skolan här är liksom mångkulturell. Vi har många nyanlända som inte vet vad friluftsliv är och då blir det svårt att undervisa på samma villkor. Många sjukanmäter sig när det är utflykter. Det kostar ju... Det är ju även svårt med progression när de inte kan läsa av en karta. – Cecilia

Problematiken som uppstår är att följa direktiven från läroplanen och samtidigt anpassa undervisningen till den enskilde individen. Det blir således en konflikt mellan

formuleringsarenan och transformeringsarenan där Linde (2012) även anför att dessa aspekter bör tas upp i kommande läroplansdebatter. Dagens samhälle sätter krav på läraren utifrån det föreskrivna stoffet i läroplanen. Formuleringsarenan är arenan som innebär att läroplanens stoff grundas på det som anses vara giltig och viktig kunskap för samhällsmedborgare (Linde, 2012). I utdraget nedan kan det utläsas hur Anton förhåller sig till styrdokumentet där han uttrycker att skolverket inte tagit faktorer som kostnader för att kunna bedriva undervisningen i beaktning.

Det är mänskliga faktorer som påverkar utbildningen. Vi har folk, utbildade människor som jobbar med idrott och hälsa och gör inte vad det ska, fråga mig inte varför men det är så och drabbar oss som brinner för friluftsliv. Det finns skrivelser och beslut i skolverket om att genomföra friluftsliv men ingen har frågat hur mycket det kostar?"..." - Anton

Anton framhåller även en problematik i realiseringsarenan där han talar om att eleverna inte visar intresse för friluftsliv vilket medför att det kan bli svårigheter i att aktivera dem under friluftsmoment. Anton lyfter även att han själv saknar intresse för friluftslivet då han saknar erfarenheter av att utöva det under sin barndom vilket i arbetet innebär att momentet upplevs påtvingat.

Det finns elever som inte är intresserade av friluftsliv. Det är jobbigt att aktivera dem. Vi arbetar som ett team och gör vårt bästa men ibland är aktiveringen ett dilemma. Jag har inte varit intresserad av ämnet då jag inte gjort det i min barndom. Om du jämför med min kollega Josef har han ju gjort det under hela sin uppväxt men det ingår i min lärarprofession just nu och det är ett måste att förverkliga. - Anton

Stoffurvalet ska baseras på de skrivelser och beslut som finns i styrdokumentet men i resultaten ovan går det att utläsa att det förekommer en del problematik gällande faktorer rörande kunskap, inställning och ekonomi som inte tagits hänsyn till av skolverket. Detta ger därav en rimlig förklaring på varför lärare väljer att ta till individuella åtgärder för att kunna realisera någon form av friluftslivsundervisning. Vidare har Mikael (2018) lagt fram ett förslag gällande skolbaserat friluftsliv utifrån platsresponsiv pedagogik vilket skulle innebära att ovannämnda faktorer inte får samma styrande påverkan på undervisningen. Genom den platsresponsiva pedagogiken behöver friluftslivet i skolan inte kosta enorma summor då

anpassningar görs efter platsen, lättare kan anpassas efter elevers förutsättningar och väcker intresse platsen man befinner sig på. (Mikaels, 2018)

5.4.2 Hur omvandlas läroplanens vision till ett konkret innehåll gällande friluftsliv?

Transformeringsarenan

Vid frågor rörande omvandlingen av läroplanens vision till ett konkret innehåll svarade samtliga respondenter att de i första hand utgår från styrdokumentens centrala innehåll och kunskapskrav. Gällande tolkning och förutsättningar framhövdes ämnets svaga inramning som innebär större utrymme för lärares egna tolkningar (Linde, 2012). Det verkar som att idrottslärarna lägger större tonvikt på de specifika kunskapskraven inom friluftsliv och väljer aktiviteterna utifrån dessa. Detta leder således till att idrottslärarna har svårt att behandla exempelvis de övergripande perspektiven där begrepp som ”naturmöten/naturkontakt” förekommer. Kunskapskraven värderas högre vilket resulterar i att övriga riktlinjer hamnar i skymundan. Alex upplever inga större problem då han berättar att friluftsliv är en tradition i Sverige vilket inneburit att han kan konkretisera styrdokumentens riktlinjer utan större problem. Han avslutar vidare med att lyfta delarkulturen och tillgång till andra idrottslärares idéer i olika forum som man kan ta del av vid tillfällen då den egna kunskapsrepertoaren brister. Linde (2012) anför att lärares repertoar är en möjlig faktor som kan påverka i transformeringsarenan. Av Alex utlåtande tycks dock denna aspekt inte utgöra något större eller långvarigt hinder tack vare digitaliserade möjligheter som med enkelhet ger tillgång till stöd från andra idrottslärare med bredare repertoarer.

Det är inte så svårt att förverkliga styrdokumentens riktlinjer eftersom friluftslivet är en tradition i Sverige och det finns många goda exempel tack vare delarkulturen bland idrottsläraren exempelvis på Facebook. Det är dock svårt att hinna med i den exekutiva delen. - Alex

I transformeringen framläggs exempel på aktiviteter som är typiskt förknippade med den allmänna uppfattningen om friluftsliv. Cecilia beskriver arbetssättet i transformeringen genom friluftsdagar i form av en typ av progression där årskurserna får fokusera på olika saker som stationsövningar, bada isvak, livräddning och skidåkning på annan ort. Anton lyfter liknande aktiviteter och framhåller även att de fyra övergripande perspektiven per automatik delvis

inkluderas i undervisningen då friluftsliv som han tolkar det är kulturellt betingat. Han understryker dock att de inte är något som de medvetet tar upp i undervisningen.

Svårt, men vi bedriver det genom friluftsdagar och progression finns det ju lite av på något sätt. Sjuan jobbar eleverna med stationer, storkök osv och i åttan är det ju isvak och livräddning sen har vi skidåkning i nian. Det är ungefär så innehållet blir. - Cecilia

Perspektiven kommer ju in litegrann. Det är till exempel paddling, eller bad eller livräddning till isvaksbad under vintertid. Allt detta är ju kulturellt betingat och det för med sig de övergripande perspektiven men det syns inte i den omformning som den borde. Det är typ något vi lärare inte tar upp bara. - Anton

Perspektiven är även Sandra medveten om dock anser hon att faktorn gällande begränsad tid får som följd att hon väljer att förbise dem. Sandra motiverar sitt ställningstagande ytterligare och menar att perspektiven även är krystade, inte helt i linje med hennes ämnen och att andra skolämnen täcker dessa på ett naturligt sätt ändå.

Jag har ej missat perspektiven. En lärare av idag har begränsad tid. Dessutom är perspektiv krystade och ej i linje med mina ämnen idrott och engelska. Ja, de överensstämmer tills viss del. Men ämnen täcker in dessa aspekter ändå, mer naturligt. - Sandra

Ytterligare en aspekt som lyfts i det konkretiserande arbetet är rådande kultur och traditionella arbetssätt på arbetsplatsen vilket Linde (2012) även lyfter som möjlig påverkansfaktor på hur lärare slutligen väljer att planera och utforma sin undervisning. Det kan vara svårt för nyexaminerade lärare i arbetet med att implementera nya och mer uppdaterade tillvägagångssätt i styrdokumentens omvandling då det finns starkt inpräntade sätt sedan tidigare och som enligt mer erfarna lärare fungerar bra. Denna påverkande faktor uttrycker Leo i utdraget nedan då han är medveten om de övergripande perspektiven och besitter kunskaper för att kunna konkretisera dessa men som hämmas implementering på grund av skolans redan djupt förankrade arbetssätt.

Vi hade ju lektioner om det med Jonas och Kerstin på GIH, det där med plats och skapa sitt hem tror jag och typ att det var perspektiven som du nämnde. Det är något jag tänker på men jag kan inte komma och ändra på något som är format av de andra lärarna. Vi har ju exempelvis Järva här och det har ju sin historia men det är inget vi direkt pratat om. – Leo

5.4.3 Hur ser idrottslärare på utvecklingsmöjligheter i arbetet med friluftsliv i förhållande till Lgr11?

Gällande utvecklingsmöjligheter betonar de flesta respondenter styrdokumentens otydlighet och det finns en önskan om ett mer konkretiserat innehåll för att underlätta i arbetet. Idrott och hälsa är i överlag svagt inramat i jämförelse med andra skolämnen vilket innebär att det finns ett större utrymme för idrottslärares subjektiva tolkningar av styrdokumentet. I utdragen nedan upplevs således en problematik i formulerings- och transformeringsarenan där otydlighet och tolkningsfrihet resulterar i att undervisningsinnehåll samt arbetssätt kan skilja sig åt från skola till skola. (Linde, 2012) I Sverige har elever rätt till en likvärdig skolgång där det utifrån studiens resultat går att ifrågasätta om detta är något som faktiskt uppfylls.

Alex vill ha en konkretisering gällande minsta möjliga nämnare i undervisningsinnehåll och gärna en kompletterande lathund för att utveckla och främja ett mer överensstämmande arbete idrottslärare emellan. Han betonar även skolors skilda förutsättningar rörande närliggande naturområden och yttrar att denna problematik bör lösas på något sätt men kan inte ge något konkret förslag själv. Adams står även bakom en förbättrad konkretisering då han framhåller att det skulle innebära att missförstånd i tolkningsarbetet minskar och att idrottslärare hamnar mer i linje med varandra. Vidare lyfter Leo även ekonomiskt bidrag för nyanlända elever som förslag och hävdar att det skulle jämna ut elevernas ojämna villkor gällande ekonomiska förutsättningar.

Det centrala innehållet kan konkretiseras och ha minsta möjliga nämns rem. Det ska vara som en kanon och gärna en lathund för friluftsliv. Vissa skolor ligger långt ifrån naturen, hitta sätt att lösa detta. - Alex

Det kan utvecklas om kunskapskraven konkretiseras då är vi alla på samma linje och inga missförstånd kommer att ske. “...” - Adam

Mer konkretiserade lärandemål tycker jag och att skolorna får extra bidrag för de nyanlända så att vi kan sponsra med material, vilket jämnar ut ojämna villkor. - Leo

Den svaga inramningen medför enligt Anton att det finns idrottslärare som medvetet väljer att inte ta sitt arbete på allvar vilket sedermera drabbar dem som faktiskt gör det. Det krävs därför en utveckling beträffande ämnets styrning och tydlighet då ett svagt engagemang kan tänkas bero på diffusa riktlinjer. Människor har olika habitus och motiveras således även olika vid situationer som kräver större ansvarstagande och kreativa problemlösningar. Anton riktar även kritik gentemot skolverkets krav på friluftsliv i undervisningen och hävdar att beslut fattas utan vidare reflektioner rörande vilka ekonomiska förutsättningar som krävs. För att styra upp friluftsliv undervisningen ger han därför som förslag att skolor bör sponsras ekonomiskt och att idrottslärare ska redovisa hur de valt att fördela pengarna för att främja arbetet med läroplansmålen.

Det är mänskliga faktorer som påverkar utbildningen... Vi har folk, utbildade människor som jobbar med idrott och hälsa och gör inte vad det ska, fråga mig inte varför men det är så och det drabbar oss som brinner för friluftsliv. Det finns skrivelser och beslut i skolverket om att genomföra friluftsliv men ingen har frågat hur mycket det kostar? Jag tycker att skolorna ska sponsras och att lärare ska redovisa hur pengarna fördelas för att nå läroplanens mål. - Anton

Adam påpekar även att friluftsliv bör få ett utökat utrymme då han arbetar på en skola utan närliggande tillgång till skog vilket i dagsläget försvårar förverkligandet av styrdokumentens riktlinjer.

Friluftsliv borde få mycket mer plats än vad vi erbjuder nu. "...” Vi åker ju en bit för vi har inte närliggande skog och då blir det svårt att förverkliga styrdokumentens riktlinjer. "...” - Adam

Det finns en enighet gällande utökat utrymme i Cecilias utlåtande med betoning på just orienteringsmomentet. De arbetar redan mycket med just orientering när det kommer till friluftsliv och hon tycks värdera kunskaper i kartläsning högt då hon skulle vilja arbeta mer med detta. Cecilias bestämda uppfattning om vad friluftsliv innebär framgår i citatet som traditionell orientering utan digitala hjälpmedel. Hennes subjektiva uppfattning bidrar även

till viss problematik i realiseringsarenan då elever ser en mer uppdaterad och digitaliserad möjlighet vilket resulterar i motstridigheter.

Om man tänker på såhär dagens ungdomar så tror jag att de behöver mer av det för att idag...Asså vi får ju frågor som ba aa varför har vi orientering? Det är ju bara att ta fram mobilen med karta typ. Så där tycker jag att vi satsar ju väldigt mycket på orienteringen i och med att vi har det så många veckor...Så det tycker jag att man skulle kunna utveckla och ha det ännu mer. Nu är det ju svårt att få in det på en termin men men. - Cecilia

I kontrast till Cecilias önskan om utökat utrymme trots orienteringens redan övervägande prioritering, framhåller Sandra en öppenhet gällande förändringar i friluftsupervisningen. Orientering täcker ett större utrymme även på Sandras skola men hon tycks inte vara lika fäst vid momentet som Cecilia då hon bemöter skolverkets förslag med nyfikenhet och intresse inför hur det kommer att påverka undervisningsinnehållet.

Du nämnde ju om förslaget som skolverket framfört. Det är ju bra. Orientering finns ju exempelvis gott om här och täcker massor så det är intressant att se vad som kommer att ersätta det. – Sandra

6 Avslutning

Sammanfattningsvis kan det konstateras att studien är i linje med tidigare studier inom området som behandlat friluftsliv av exempelvis Backmans (2009; 2011; 2012) och; Lundvalls (2011) gällande ett antal yttre faktorer som påverkar friluftslivsundervisningen. Vidare har studien visat på andra påverkansfaktorer som nybörjarkultur och aktivitetsdiskurser. Dessa två adekvata fynd verkar ha en påtaglig inverkan på det konkreta innehållet som lärarna i studien genomför inom momentet friluftsliv. En intressant aspekt är även att det tydligt framgår att nyexaminerade lärare från Gymnastik och idrotthögskolan har ett bredare förhållningssätt och undervisningsrepertoar gällande förslag på hur friluftslivsundervisningen kan realiseras i verkligheten. Detta sker dels i förankring till de styrdokument som råder och dels även behandlar läroplanens vision där de övergripande perspektiven inkluderas i lektionsinnehållet. I denna studie har det dock framgått att de nyexaminerade lärarnas kompetens kan hämmas av de redan inbitna normer som finns inom ämnet idrott och hälsa. Skolverkets förslag på förändringar gällande kunskapskravet som berör friluftsliv skapar möjligheten för idrottslärare att bredda sina vyer och föreställningar

kring ämnet. Det nya förslagets eventuella genomslag skulle kunna innebära att orienteringsmomentet blir mindre omfattande inom friluftsupervisningen och utrymme skapas för andra metoder. Idrottslärare behöver utöka sin stoffrepertoar för att främja ett mer skolbaserat friluftsliv som inte begränsas av kulturella och kostsamma föreställningar om friluftsliv. Mikael (2018) förslag gällande den platsresponsiva pedagogiken och ett mer skolbaserat friluftsliv anses därför vara en aktuell och angelägen metod för idrottslärare att förankra i friluftsupervisningen. Det är nyanserat tillvägagångssätt vars implementering i friluftsupervisningen resulterar i att påverkande faktorer som respondenterna lyft i denna studie liksom ekonomi och tid, skulle minska radikalt.

6.1 Förslag till vidare forskning

Studien bestod av sex respondenter och tillhandahöll en kvalitativ ansats i form av intervjuer. Studien kan därför använda sig av en metod bestående av en kvantitativ ansats där antalet deltagare i studien omformas av en betydligt större skala av respondenter. Den kvantitativa ansatsen ses därför som ett perfekt komplement till den kvalitativa ansats som använts inom denna studie.

Vidare kan en liknande studie realiseras i andra delar av landet. Hur skulle lärare som jobbar på skolor i län som Norrbotten se på friluftslivets undervisningsmöjligheter? Detta skulle ge en mer infångande bild då tidigare studier skett inom närområdet runt Stockholm.

Ett annat intressant forskningsobjekt för framtiden skulle även kunna vara att se om skolverkets förslag tillämpats och följaktligen se hur det påverkat undervisningen. Det är även intressant att se över förslagen som presenterats inom denna studie, detta dels för att se hur lärare hanterar dessa förslag och dels se huruvida det realiserats.

Käll- och litteraturförteckning

- Backman, E. (2009). Vad har idrottslärare för bild av "riktigt" friluftsliv? Ett bidrag till diskussionen om friluftsliv undervisning och tolkningen av kursplanens mål. *Idrott & hälsa*, ss. 4, 14-18. Hämtad från: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:gih:diva-1766> [2019-11-08]
- Backman, E. (2010). *Friluftsliv in Swedish Physical Education - a Struggle of Values Educational and Sociological Perspectives*. Diss. (sammanfattning), 2010. Stockholm. Hämtad från: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:gih:diva-1762> [2019-11-08]
- Backman, E. (2011) Friluftsliv: a contribution to equity and democracy in Swedish Physical Education? An analysis of codes in Swedish Physical Education curricula. (2011). *Journal of Curriculum Studies*, 2, 269.
- Baker, M. (2005). Landfullness in Adventure-Based Programming: Promoting Reconnection to the Land. *Journal of Experiential Education*, 27(3), ss. 267–276.
- Bourdieu, P. (1992). *The logic of practice*. (New ed.) Cambridge: Polity.
- Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Fredman, Peter, Stenseke, Marie & Sandell, Klas (red.) (2014). *Friluftsliv i förändring: studier från svenska upplevelselandskap*. [Ny], bearb. [utg.] Stockholm: Carlsson. Hämtad från: <https://gup.ub.gu.se/publication/196784> [2019-10-30]
- Hassmén, N. & Hassmén, P. (2008). *Idrottsvetenskapliga forskningsmetoder*. 1. uppl. Stockholm: SISU idrottsböcker.
- Kulturdepartementet. (1999). *Statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer*. Rapport DS 1999:78.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (rev.) (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Linde, G. (2012). *Det ska ni veta!: en introduktion till läroplansteori!*. (3., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Lundvall, S. (red.) (2011). *Lärande i friluftsliv: perspektiv och ämnesdidaktiska exempel*. Stockholm: Gymnastik- och idrottshögskolan.
- Mikaels, J. (2018). Becoming a place-responsive practitioner [Elektronisk resurs] Exploration of an alternative conception of friluftsliv in the Swedish physical education and health curriculum. *Journal of Outdoor recreation, education and leadership*. (10:1, 3–19).
- Nilsson, J. (2012). Friluftsliv och naturmiljöaktiviteter i skolan. I: Larsson, H. & Meckbach, J. (red.). *Idrottsdidaktiska utmaningar*. 2. uppl. (154-163). Stockholm: Liber.
- Patel, R & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Skolinspektionen (2018). *Kvalitetsgranskning av ämnet idrott och hälsa i årskurs 7-9*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket.

Sverige. Naturvårdsverket (2013). *Friluftsliv i förändring: resultat från ett forskningsprogram: slutrapport*. Stockholm: Naturvårdsverket.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. <http://www.codex.vr.se/texts/HSER.pdf>. [2019-11-02]

Bilagor

Bilaga 1

Litteratursökning

I bilagan Litteratursökning ska du återge de sökningar du har gjort för att hitta tidigare forskning inom ditt ämnesområde. Se Uppsatsguiden för exempel på hur bilagan kan fyllas i.

Syfte och frågeställningar:

Studiens syfte är dels att undersöka hur idrottslärare bedriver friluftsupervisningen i förhållande till läroplanens vision [JM9] och dels att undersöka om de har eventuella förslag på utvecklingsmöjligheter i arbetet med friluftsliv i undervisningen.

Studiens frågeställningar är således:

- Hur upplever idrottslärare sina förutsättningar för att undervisa i friluftsliv i grundskolan?
- Hur omvandlas läroplanens vision till ett konkret innehåll gällande friluftsliv?
- Hur ser idrottslärare på utvecklingsmöjligheter i arbetet med friluftsliv i förhållande till Lgr11?

Vilka sökord har du använt?

Ämnesord och synonymer svenska	Ämnesord och synonymer engelska
Friluftsliv, läroplansteori, friluftsliv i skolan, förutsättningar för friluftsliv, Jonas Mikael, platsbaserat friluftsliv, Erik Backman, Suzanne Lundvall, platsresponsiv pedagogik, habitus, friluftsupervisning, påverkande faktorer för friluftsliv	Outdoor education, placeresponsive pedagogy, place based pedagogy, landfullness,

Var och hur har du sökt?

Databaser och andra källor	Sökkombination
GIH:s bibliotekskatalog	Friluftsliv, Suzanne Lundvall, friluftsupervisning, läroplansteori, friluftsliv i skolan, habitus, påverkande faktorer för friluftsliv
Discovery	Friluftsliv, förutsättningar för friluftsliv, platsbaserat friluftsliv, påverkande faktorer för friluftsliv, Erik Backman, Jonas Mikael, Outdoor education, placeresponsive pedagogy, place based pedagogy, landfullness,

Bilaga 2 – Informationsbrev

Informationsbrev

Hej!

Vi är två idrottslärostudenter som just nu läser vårt sista år på ämnesläroprogrammet vid Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm. Vi ska under denna termin skriva det slutliga examensarbetet och söker därför deltagare. Studiens genomförande består av intervjuer om ca 25 minuter, där vi intresserar oss för dina upplevelser och erfarenheter av att utöva samt bedriva friluftsupervisning i grundskolan. Det är viktigt att intervjun sker i en ostörd miljö på en tid och plats som du beslutar. För att underlätta studiens databearbetning kommer intervjun att spelas in och kompletteras med enklare anteckningar vid genomförandet.

Informationen du delger mottas i forskningssyfte, behandlas konfidentiellt och förvaras säkert från obehöriga. För att säkerställa din anonymitet och skydda din identitet kommer namn, personuppgifter, arbetsplats och andra känsliga uppgifter inte förekomma i studiens redovisning. Inspelningar och transkriberingar från intervjuerna elimineras så fort examensarbetet blivit godkänt. I samband med arbetets godkännande kommer studien även publiceras på en databas vid Gymnastik- och idrottshögskolan. Skulle du vara intresserad av att ta del av arbetet finns möjligheten att få en kopia.

Deltagandet i studien är frivilligt och du har även rätt att närsomhelst avbryta din medverkan utan att ange något skäl.

Du är välkommen att ta kontakt med någon av oss vid eventuella frågor och funderingar.

Med vänlig hälsning,

Adem Tirpan & Melissa Björklund

Kontakt: adem.tirpan@student.gih.se

melissa.bjorklund@student.gih.se

Bilaga 3 – Samtyckesblankett

”Förutsättningar för friluftsliv i grundskolan”

Jag har skriftligen informerats om studien och samtycker till att delta.

Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta mitt deltagande i studien utan att ange något skäl.

.....

Underskrift

.....

Namnförtydligande

.....

Ort och datum

Kontaktuppgifter:

Lärarstudent: Adem Tirpan
adem.tirpan@student.gih.se

Lärarstudent: Melissa Björklund
melissa.bjorklund@student.gih.se

Handledare: Jonas Mikael
jonas.mikaels@gih.se

Bilaga 4 – Intervjuguide

Intervjuguiden är utformad i tre tematiserade frågegrupper som utgår från studiens frågeställningar för att säkerställa frågornas relevans och för att få en tydligare inramning gällande intervjusvaren. Huvudfrågorna anpassas till intervjusituationen och likaså förslagen på följdfrågor som även kan bytas ut och ändras. I frågor gällande undervisning i friluftsliv där begreppet *friluftsliv* inte skrivits ut, görs ett förtydligande om att samtliga frågor kommer att utgå från just kunskapsområdet friluftsliv innan intervjuerna påbörjas.

Bakgrund och förutsättningar för att undervisa i friluftsliv:

- **Har du utövat friluftsliv under din barn-/ungdom?**
  - Ja → Kan du ge några exempel på hur det sett ut i så fall?
  - Nej → Har du några tankar om varför du inte gjort det?
- **Utövar du friluftsliv på något sätt i dagsläget under din fritid?**
  - Ja → Kan du ge exempel på hur?
  - Nej → Finns det någon speciell anledning till varför du inte gör det?
- **Vad innebär begreppet friluftsliv enligt dig?**
- **Anser du att alla människor har samma förutsättningar för att utöva friluftsliv på olika sätt?**
  - Ja → Kan du ge något exempel?
  - Nej → Kan du ge exempel på förutsättningar som krävs?
- **Anser du att du har förutsättningarna som krävs för att bedriva friluftslivundervisningen som du vill?**
(Ex. Material, elever, elevgrupper, tillgång till natur, tid osv.)
  - Ja → Vill du ge exempel på vilka förutsättningar dessa är?
  - Nej → Vilka förutsättningar är det som saknas enligt dig?

Styrdokumentens intentioner:

- **Skulle du säga att utöva friluftsliv är detsamma i skolan som på fritiden?**
  - Ja → På vilket sätt?
  - Nej → Kan du ge exempel på hur du tycker att de skiljer sig?
- **Hur bedriver du din undervisning i friluftsliv?**
  - Progression mellan årskurserna?
  - Typ av aktiviteter?
  - Var?
- **Anser du att friluftsliv får lika mycket plats i din undervisning som andra moment?**
- **Vad utgår du ifrån i styrdokumentet när du planerar din undervisning?**

- **Hur upplever du att det är att tolka styrdokumentens riktlinjer (gällande friluftsliv)?**
  - Är de svåra/lätta att tolka? Varför?
- **Hur upplever du att det är att förverkliga styrdokumentens riktlinjer till ett konkret innehåll i friluftslivundervisningen?**
- **I Lgr11 står det bland annat att en viktig uppgift för skolan är att ge en överblick och sammanhang – där fyra övergripande perspektiv ska inkluderas i all undervisning...**
(Historiska perspektivet, miljöperspektivet, internationella perspektivet och etiska perspektivet. Utveckla mer vid behov)
  - **Är det något du uppmärksammat? Arbetar du med dem i din undervisning?**
    - Ja →
      - På vilket sätt skulle du säga att du arbetar med dem?
      - Hur tycker du att det fungerar?
    - Ja + Nej → Vad skulle du säga är anledningen/-arna till att du inte arbetar med dem?
    - Nej →
      - Har du några tankar kring varför du kan ha missat dem?
      - Är det något du skulle kunna tänka dig att arbeta med?

Utvecklingsmöjligheter i arbetet med friluftslivsundervisning:

- **Anser du att kunskapsområdet friluftsliv skulle kunna utvecklas på något sätt?**
  - Ja → Kan du ge exempel på hur det skulle kunna utvecklas?
  - Nej → Varför?
- **Anser du att det finns faktorer som påverkar utvecklingsmöjligheterna i arbetet med friluftsliv i skolan?**
  - Vilka?